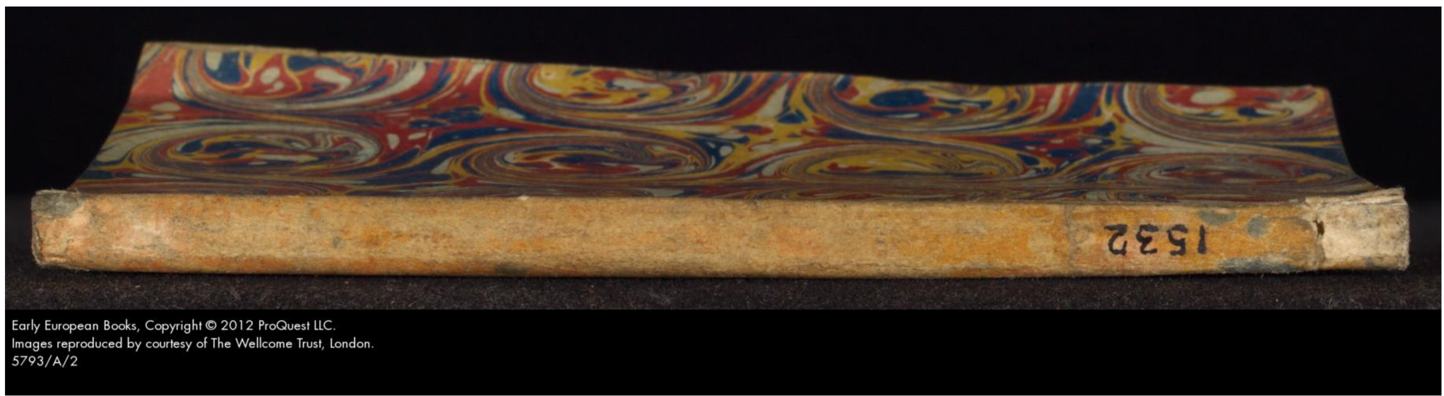

1532
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
5793/A/2

21071

A 10
XVI

Liste N° 253.

First edition.

«In 1440 G. M. Savonarola wrote an extensive treatise on spirits; he teaches how to examine them as to their contents of alcohol.» (Darmstaedter.)

«Of Savonarola's work De arte conficiendi Aquam vitae are worth of mentioning the rectification of alcohol and the test wether the destillate swims on oil.» (Schelenz, with further details.)

Dedicated to the duke Leonello d'Este.

Kobian began printing in 1532, the date of the present booklet.

EXCELLENTIS SIMI MEDICI MICHAELIS Sauonarolę libellus singularis de arte cōficiendi Aquam vitę simplicem & compositam. Et de eiusdem admirabi li virtute ad conseruā dam sanitatē, & ad diuersas Humani corporis ægritudines cu= randas.

Haganoæ per Valentinum Kobian Anno. M. D. XXXII. Mense Septembri.

Eme lege & probabis, quia rarus & utilis paucisq; cognitus Ex arcanis Naturæ de= promptus,

Cunctis bonarum scientiarum Cultoribus Valentinus Kobian S. D.

Certe mihi uideor rem pergratam me vobis facturum, si diu abscōditos & nimis deprauatos, ex mea officina non modo correctiores uerum & elegantioribus typis reformatos publicauero, maxime illos, quos expertissimi Medici ꝓ bona tuēda valetudine (qua nihil a Mortalibus magis desyderatur) aduersusq; propellendos morbos cōscripsere. Quāuis autem in omni facultate reperiantur codices adulterati ac mendosi, hoc tamē frequētius euenire solebat in Medicina Præsertim ubi cōmittebantur illis vel exscribi vel excudi, qui medicorum characteres non intelligabant, & quas vocant abbreuiaturas penitus ignorabant. Idipsū & ī præsenti opusculo perpetratū esse cognoui, erroribus enī vndiq; nō paucis scatebat, quos ipse diligent̄ feci expurgari, & libellū Authoris instituto fideliter restitui. quare id laboris nūc loco præcio si muneris suscipite, post hac ꝟo vobis Deo duce maiora cōmunicabo. valete.

AD DIVVM LEONELLVM Marchionem Estensem libellus de Aqua ardenti Michaelis Sauonarolę Physici sui fœliciter incipit.

Vm vir grauissimus Antonius Rosellus utriusq; iuris splendor, quædam illustrissime prīceps, de ardenti aqua me consuleret, idq; à me intelligere maxime cuperet, cum eius continuo usu delectaretur si capitis tremorem in posterum allatura esset, in quem opinione multorum se incidere verebatur. Ego quidem cum suæ beniuolentiæ plurimum astrictus essem, auidus nimium honestam hanc petitionem persoluere, quædam pauca de ea colligere atq; aperire constitui, ut per gratum quicq; sibi facerem, quo mihi etiam satis fact foret. Verum cū sic volumina quædam reuoluerem planeq; intelligerem rem hanc maturius considerans de qua post tuæ valitudini uitæq; tuæ p-

rogationi ſic accedere poſſe, & his cum ſemper dies noctesq; peruigilem ſtatui hunc libellum ſic edere, & plurima laude atq; experientia digniſſima colligere, ut tuæ producendæ uitæ, nominiſq; tui, q̊d nimis cupio per me ſic occaſio daretur. Verum optarem illuſtriſſime Princeps eam in me facultatem, eamq; de re doctrinam cognitam eſſe, qua integerrime tibi & mihi de hac ipſa re ſatiſfacere potuiſſē Res quippe nō minus pergratiſſima tibi q̃ mihi fructuoſa erit. Nam cū tenuem eius agnitionem in me ſentiam, non eſt quin dealbeſcam illam ſic dignificatam inaniter aggredi. Eoq; vehemētius cum à Veteribus noſtris nihil ſcriptū autenticumq; comperiam, & in nouis Modernorum codicibus non niſi per pauca admodum perlegerim. Quamobrem admirari non debes, ſi rem mihi hanc grauem ad ſcribendum ſic coſtituo.

Admirari ſatis nequeo rem tantã Maiores noſtros latuiſſe, aut ſi eã calluerint ſuis codicibus non inſcripſiſſe. Verum

cum

cum aliquando per libros Medicorum tum sententia, tum auctoritate dignorū euagarē, ut de ea aliqua inuestigare atq; dignoscere possem. Post Thadei magni medici grauissima consilia de ea aliqua perlegi, quæ & audita & in libris Alchimistarum lecta, cū laude digna sint, hoc meo opusculo inserere statui. Neq; arroganter à me scriptum esse credatur, cum tantam rem sic nesciolus aggressus fuerī, sed id à me actun esse, ut sic doctior euadam posteritatiq; proficiam, ac ut obseruantiæ tuæ, cui plurimum debeo, satisfaciam. Si ergo accurare minus q̄ res ipsa ex postulare uidetur, cōscipsero, Lectores æquo patiātur animo, uelintq; magitudini rei non arrogantiæ meæ id ascribere. Nam eius magnitudinem, admirādamq; ex cellentiam ex dicēdis plane intelligent qui nedum uitæ aquam sed benedictam diuinamq; profecto prædicabunt. Non ita quispiam miretur, si inter Mortales apud eos maxime qui Septentrionalem plagam incolunt, tanta in ve-

neratione digna habita est, sicq; eam tan tum dilexerunt, quam cum gustaueris, eã in dies magis magisq; coles atq; magnifa cies. Quã quidẽ ego in posterum dilige= re atq; esset colere, q̃ maxime constitui, eamq; in curis per me agendis diuno eti am auxilio ducere. Ea namq; medicina= rum calidarum magistra ac parens præ= dicatur, sanitatis humanæ conseruatrix optima, ac deperditæ mirabilter restaura tiua, Et in eius prosequendas laudes non nulli tantum exarserunt, ut dicere nõ du bitauerint, ex eius usu hominẽ nũ q̃ ęgri tudinem habiturum a me sanari non pos sit. Voluntq; præterea ad conseruandam producendamq; uitam cõmoditatem au xiliumq; nõ puum afferre, ut ex eius usu uita quasi perpetuetur. O nimiũ admirã= dam, venerandam, excolendãq; rem. Et quoniam videre videor quod tua nimis auida est expectatio, ut quid de ea sentiã, facili meo iudicio scribã tuæ satisfaciẽs voluntati, breuioribus quoad potero ab soluere tentabo, eam tantummodo attin

gens

gens,quæ ad cõmunem hominum uſum venire ſolita eſt. Neq; Raimundi uiri quippe diuini ſententiam ac plurimorũ qui de ea ante ſcripſerunt,perſecutus ero qui aquam uitis eſſentiam quintam nempe uocari voluerũt, ſuis in actionibus eã cœlo comparantes.

Nam quemadmodum cœlum eſſentia quinta nuncupatũ, elemẽta,elemẽtata q; ipſa infra lunarẽ orbẽ ſita recte diſponit gubernat & a putrefactiõe ſuo diuino ĩfluxu obſeruat, ſic & vitis aqua q̃ in corpore humano microcoſmo dicto mẽbra compoſita ſunt,recte diſponit ac conſeruat ægritudines repellens & ſanitatem inducens,ut ex eius moderato vſu mundum ipſum minorem ad eos trahat annos,quos ſua increatione ſumus ille rerũ. Opifex ſibi ut ſua exiguit complexio donauit.

Et ne hoc in loco ab ea sic uacuus discedam, cũ eius nomen maxima in ueneratione habeam, id mirandum diuinumq; secretũ tacitus nõ præteribo, quod hi & clarissimi viri suis inscripsere codicibus. Arbitrati equidem sunt, ne absq; rationali causo fundati aquam ipsam essentiam quintam appellari debere, cũ suis in effectibus quintæ veræ essentiæ sic agendo assimiletur quos in vigore elementorum, aut primarum qualitatum minime producere videtur, quam rem declarãtes aiunt. Non enim ut aqua agit cum ardeat neq; ut terra cum potẽter calefaciat, neq; aeri comparabitur, qui cito corrumpitur & putrescit, & res occultas, cũ ad eum peueniunt, alterat & putrefacit, ut in exitu zirbi est uidere. Hæc autem non facile putrescit, sed res ipsas à putrefactione defendit. De quo post igneam non esse sic comprobant quoniam morbos curat calidos & exterminat, eosq; euanescere facit, quibus inducunt in se temperamẽtũ obtinere humanum, velintq; sic unguen

to

to Thessali medici sibi diuinitus dato cō parare, quod in omnibus ægritudinibus administrabat. Calidos enim frigefaciebat, & frigifacti eo calebāt. Sic enim nō elementari, sed cælesti uirtute dotata operari aiunt. Dicuntq; super linguam posita neq; humiditatem neq; caliditatem imprimere. Et in ore fragranti & inusitato odore redolere. Nam humiditatē aqueā & igneā caliditatem primasq; elementares operationes per circulatas sublimationes omnino deperdit. Per easdēq; multiplicatas forma eius, nouā puram ac glorificatā siue cęlestem materiam induit.

Neque aqua omnis ardens eiusmodi est dignitatis, sed quæ essentia quinta nūcupari digna est, per multas ac plurimas circulatas sublimationes diuino esset influxu confecta. Cuius ortum, ac nimiū stupendam confectionē hoc suauissimo signo compræhendimus. Nam eum te sic illam confecisse putabis quibusdam in diebus cum luto sapiētiæ optime clausam retinebis, & postea si apto foramine do-

mus tota redolebit, ita ut nulla mūdi fra-
grantia compari poſſit, ueluti nulla dul-
cedo ei quæ in ſpermatis emiſſiōe. Sicq;
ab omnibus odor hic ſuauiſſimus iudica
tus quaſi a ſublimi gloria deſcendiſſe.
Nil vereare ad eam eſſentiam ſic perue-
niſſe ad aquam ut arbitror, nullus medi-
corum noſtræ ætatis iam peruenit. Et hu
ius ignorantiam diſgrediendo parump
aperiens id ſcribam, quod meo facili iu-
dicio verum eſſe putaui.

Ars enim hæc Alchimia nominata ve
riſſima eſt, cuius falſitas & ignorātia ſic
ad nos peruenit. Nam cum nimium prę-
cioſa fuerit, homines ſic ex ea ditari ſtu-
duerint, ad peſſimū auaritię genus ſe cō-
uertent, alios docere noluerunt. Et qui-
bus notitia grandis & clara fuit quæ ſci-
uerunt per terminos aliis incognitos in
ſcriptis reliquerunt. Tantumq; in arte
cum terminis incognitis proceſſerunt,
ut ſic res ſua tam præcioſa, atq; cara aua
ritia coinquinata nos ſic lateat ſuis cum
cifris ſemper ſcribentes. Verum cum

hanc diuinã tamq̃ secratam a me expectari minime sentiam, ad ea q̃ de aqua ardenti tantummodo dicẽda sunt me conuertam. Fecit namq̃ uocabulum ipsum atq̃ nomen, ut de ea quam conceperam plurima discurrerem.

Caput primum de esse ardentis Aquæ

ET quoniã quid nominis doctrinæ unius cuiusq̃ principiũ existit. Hinc ardentis aquæ descriptionẽ in primis aggrediamur.

Aqua ardẽs simplex quæ in usum medicinæ venit est vini pars ignea siue spirituosa, quæ per unicam, siue per plures sublimationes ab eo egreditur in colore aquæ atq̃ substantiæ veniens.

Nomen autem aquæ a colore aquæ & substantia assumpsit. Et ardentis nomen ab effectu accepit, cum madefacta in ea pecia subaccenso igne ardere videatur.

Simplicemq́ descripsimus, cum suo in loco de composita dicendum erit. Additumq́ est in vsum medicinæ, cum de ea & quinta essentia extat, nostro non conueniat negotio. Nam si eam magnopere cuperem, hoc tamen in loco silentio præteribo. Est deinde nedum spirituosa vini pars sed vera eius anima appellanda, quæ trina sublimatione ab ea egreditur. Bina autem & quaterna maiorem & minorem sublimationem nobis designare sufficiat. Hæcq́ comunis est.

Verū non nulli aiunt adusq́ septimā vel decimam sublimationem diuinā penitus egredi aquam, quam essentiam quītam uocant. Hocq́ per difficillimum facio, cum in fumum & in ita spirituosam ac facilem prius egredi arbitratus sim. Hancq́ si non deceptus fui calentē nimis non his conditionibus, ut actum, associatam gustaui. Est & aqua uitæ dicta quoniam in vita prorogationem q́ maxime conferre sentiat. Sum etenim memor ei-

eius

us uerbi quod ſepe hilari corde grauiſſi-
mus ille vir ac in orbe ſua in ætate clariſ-
ſimus medicus Antonius dela Scarparia
exclamãdo pronũtiabat, qui dum octua
geſimum annũ duceret dictabat. O aqua
vitæ per re iam mihi uita annis viginti
duobus prorogata fuit.

Et iam noſtro in tempore extat eximi
us medicus Practicuſq; famoſus Iaco-
bus Parmenſis anno iam nonageſimo ꝓ
ximus, cuius vſu ſibi vitam in longum ꝓ
ductam arbitratur.

Extant plurimi tales, qui & auctorita-
te & veritate digni ſunt, exemplo quorũ
ad eam colendam bibendamq; ſibi eſſe ꝑ
ſuaſerunt. Neq; hoc in loco tacitus præ-
teribo illuſtrem Mantue primũ marchi
onem Ioannẽ franciſchum, in cuius uſu
nimiaq; eius quantitate q̃ plurimũ dele-
ctabatur. Is cum frigidi ſthomachi eſſet,
ventoſitate frigidiſq; humoribus non ra
ro vexaretur, me audiente dicebat. Cum
multiplicis ordinis medicamẽta in taliũ

remotionem tentasset, nullum quippe tam salutiferum tamq; subitum ut aquæ ardentis sumptio.

Eumq; admonuisse licebat illustrem Physicum suum Ioannem de Tolẽtino qui ut arbitrabatur longissimis sic ex eius usu se in annis superuixisse. Ego quidem eius usum ita frequentẽ tantaq; in quantitate minime laudabam propterea, quoniam frigidi & debilis stomachi erat Usus namq; rerum nimium calidarum innatam caliditatẽ debilem resoluit, cũ eius humidum substantiale consumet, q̊ & ipsa pabulatur. Quamobrem ab eiusmodi calidis, frigidi debiles existentes plurima eorum quantitate abstineant. Eius enim cum tanta quantitate sic continuus usus illũ ad eum errorẽ perduxit ut sic debilitate stomachi aucta, omĩa nutrimenta in ventum cõuerterẽtur. Verũ ad hanc augendam sex non naturalium rerum inordinatũ regimen ut arbitror, q̃ plurimum ualuit. Sicq; ex ea sola causa eius usus clare redargui non potuit.

In quinquagesimo autem & quarto suæ ætatis anno mortem cum uita conmuta uit. Aqua autem hæc apud Modernos q̄ Veteres laude digna magis facta est. Cuius dignitates suis dicemus ī locis qui bus sic omissis ad instituta prosequamur

Aqua hæc ardens ex colore & instru= mento nomen aquæ uitis sibi associauit. Ex colore ut actū aqua dicit̃ Ab ī strumē to uero antiquorm uitis dicto in modum uitis r̄torte facta,aqua uitis appellata est. Non nulli autē cum instrumentū hoc ca put & caudā habere uideatur, sitq̄ ut ser pens retortū nomen ab ipso trahentes eā aquā serpentinam apellarūt. Hæc autē & si quintæ essentiæ in q̄ pluribus effect ibus proprietatibusq̄ conuenire uideat̃ æque perfectos non tamen ut illa produ cit. Neq̄ in delēdis ægritudinibus cali= dis uim tantam possidere sentitur. Nam elementarem naturam atq̄ igneam sape re experientia comperimus.

Qua ex re ut essentia quinta non est ve-neratione digna, volo enim hoc in loco tantum de esse ardentis aquę in præsenti-arum dictum.

Caput .II. de diuersis modis in cō-positione ardentis aquę.

Ngeniati sunt q̄ plures in di-uersificando modum & instru menta compositionis ardentis aquæ, quorum ingenia hoc bre uioribus discutiam, ut nostro opusculo aliquid non minoris utilitatis q̄ laudis accedat. Nam cum ita colere, illamq; tan tum mortales diligere sentiam, nil aut lō gū aut breue intexere tediosum esse pu-taui. Quamobrē eos quos noui modos conficiendi nouos, quos tibi pergratissi mos futuros facile ītelligo, inscribere nō dubitaui, tum etiam q eorū cognitio nō parum nostro conferet negotio. Primus quidem & Antiquorum modus is est qui

vite

vite plumbea aut stãgnea eius in cõfecti one utitur, qui cum cæteris adintelligẽdum perdifficillior sit, illum paucis etiã subiuncta figura satis aperte tibi referabo. Vas autem in quo uinum in primis locatur cucurbita magna est & aenea intus stagno ornata, in quã trina confixa sunt rostra, quorum primũ parte in superiori locatur, per quod uinum imponitur Alterum ad medium cucurbitæ situatur cui & vitis rostrum coniungitur per qd distillatur aqua. Reliquum in fundo vasis ordinatur, per quod vtile remanẽs eiiciatur. Quæ res sic præcipue ordinatur, cũ cucurbita fuerit cum fornace coniuncta, quod si ab ea separata erit, duo nobis rostra sufficiẽt, primũ videlicet & secundũ. Nãq; cucurbitã in fornace decẽter locabimus, ut si rostrum mediũ super emineat, cui tina adherebit siue ligneũ uas, uitis quantitati ꝓportionatum, aqua frigida plenum in quo uitis ipsa resideat. Cuius superior extremitas cũ cucurbitę

rostro medio ipsum penetrãdo contiguetur. Posteaq́ sapiẽtiæ luto optime sigilletur, inde fumus siue uini spiritus egrediatur. Reliqua uero uitis extremitas inferior in orificium recipientis uasis penetrando ingrediatur. Hæc ut actum luto eodem cõglutinetur. Sit itaq́ ignis lẽtus clarus, suauis de quo post. Is est Antiquorum modus & ad usq́ nostram seruatus ætatem. Et ne instrumentũ feruore aquę destruatur & vaporũ eleuatio, ne resolutio fiat. opus est quasi cõtinuo tinę aquã innouare, & ne ebuliat defendere. Quapropter qui ardentẽ aquã magna in quãtitate conficiũt, currentis aquę loca quęrunt, cum eius frigiditas nõ nocere, verũ ad eius perfectionem uideatur accedere. Nam antiparistasi uini spiritus sic fortificantur, & eorum resolutio prohibetur Et ut q̃ scripta sunt planius intelligãtur, hic in plano uasa ipsa configurabuntur, quorũ cõpositio ac coniunctio facile cõprahendet. Plures autẽ ex Modernis alchimizan

himizantes cum ardentis aquę excellentiam excolendamq; dignitatem plane intelligerēt non curam non minoremq; diligentiam ac studium in eius cōfectionē q̄ Antiqui hēre uisi sunt. Eius fabricationem in uase uitreo laudātes magis, qui sibi rotundam fornacem statuūt duobus dūtaxat digitis fundo a terra eleuato, in quo foramina quinq; componunt, ut sic p̄ illa āer ingredi possit. Indeq; ignis melius euentari, qua ex re ut continuo euentetur, flabello nō opus est. Parteq; in superiori in uno quoq; eius angulorꝫ quattuor cōponunt, ut per ea & fumus & ignis sic decensius exhalare possint. Habent dinde tegulam quam dicta in fornace reponunt. Cuius fundus adusq; duorum digitorum altitudinem cineribus tegit̄. Botiaq; duobus est digitis ipsa regula latior. Et locus ille sic uacuus remanēs bociā circuēs adusq; medietatē eius & paululum ultra cineribus repletur.

Quibus peractis adusque uasis medietatē vino repleatur & aliquantulum infra ut locus amplior uaporibus det. Et postea capellum superimponatur luto sapiētiæ aut farina & albumine oui papyroque hu-mida diligentissime carminata confecto aut ex calce uiua albumine oui, vel quo modo libet pręparato undique ex īdustria obturatū, ne inde aliqua īteruenait respi ratio. Cui quidem rei semper intenti sint Caputque deinde siue capelli rostrum cum recipientis rostro, eodem cum luto opti-me conglutinentur. Fiatque deinde suauis ignis & clarus, ut actum. Sicque egrediet̃ aqua. Neque prætermitendū quin frequen ter capellum peciis in aqua frigida prius infusis inuoluat̃, ne nimia caliditate ces-set actio. Aqua enim sic sua frigiditate causa est, ut vini vapores in aquā cōuer tantur, & ne eorꝫ solutio fiat. Ii etenim modi duo nostra etiam seruantur ætate. Eorum bonitatē & excellētia ut Princi-pum moris est nimia te fortassis cum aui

dita

ditate expectare sentio, ut quæ eligibili or sit, quæue ad humane uitæ rõem magis accedere a me iudicetur. Rem quippe humeris meis grauẽ assumere sentio cũ ex utraq; parte rationes non desint. Verum tanta est tua in me obseruãtia ut nil mihi tam graue durũ asperũq; sit, qui lubens faciam. Quamobrem ad id aperiendum, ut facultas mea patietur pace Antiquorum me cõuertam, quod facile meo iuditio verum esse puto. Et ut res nobis planior fiet, cuius disceptationem nullo in libro hactenus perlegi, rẽ ipsam in cõtrouersiam aperire tentabo. Habet Antiquorꝛ modus qui ꝑfecto maxima in ueneratione a nobis habendi sunt, quorum studiis plurima nobis reserata fuerunt, ꝑ se probabilem rationem hanc.

Quãto aqua hæc temperamẽto humano quintæq; essentiæ propinquior, tanto eligibilior habenda est. Sed quæ ex uite exit huiusmodi est. Itaq; eligibilior, digniorq; dicetur. Hæc autẽ ꝑ tot circulatiões

pluresq; multo ea quæ ex uitro exit de natura elemētari deserere celestiq; sic magis appinquare uidetur, cum sic circulando continue subtiliter magis. Aiunt enī Philosophi sic p̱ circulatas distillatiões multiplicatasq; quintam fieri essentiam. Potentioremq; affirmāt cū uini spiritus sic uniti magis transeant ob contrarietatis continuam p̱sistentiam, sicq; penetrabilior ac suis in effectibus potentior. Aduersantur autem Moderni arbitrātes tot circuitões ad eius debilitatem accedere, cum sic densam substātiam spiritus tam longa & in uia plurimum derelinquant Rei etenī potētia multitudinē formę fortior fit. Addūtq; præterea continua ex aquæ frigidæ persistentia debilitari magis, cū contrariū forte sui aduersantis potentiā minuat, & debile forte faciat, ut in fabrorꝶ actionibus indies concernimus. Cum etenim fornacis ignē vigorarī curāt aqua frigida ipsum leuiter aspergunt. Cum vero extinguere tentant plurimam

sup̱

ſuper infundunt. Neq; heſitabo cum ad ſalutem grandem accedat hoc loco cõmemorare Principis noſtri verbũ, & in dictorum robur, inquit de cura peſtis. Et aqua plurima frigida ſubito eſt iuuatiua ualde. Pauca aũt conſequẽter ita excitat caliditatem. Quare præſtantior que a lẽbico conficitur, cum non tanta nonq; ita continua infrigidatio fiat.

Eſt q; ignea magis cum maiorem caliditatis intenſionem ab intenſiori igne ſuſcipiat. Aqua enim uitis intenſioris ignis negotio eget, & ſubtilius conſiderãtes illam deteſtantur malas qualitates occultã & manifeſtam ab inſtrumento recipientem, cum plumbi fumus cerebrũ ac ſpiritualia ledat. Sitq; epilepſię uertiginis, aduſti præcipue facturus.

Qua ex re Princeps. Et timiaт eius odor apud aduſtionẽ, & eius limaturã inter uenena annumerat. Amplius cũ frigide ſit & humidę naturę, ſic aquã ardẽtẽ calidã & ſiccã ſua ĩcõplexiõe denigrarĩ iudicat.

Vitrum aũt non sic ledere, sed auxilium sua cõplexione præstare uidetur, cui siccæ ac calidæ naturæ sit, corporiq; humano non disportionatũ nõ ledens, sed inquampluribus suis uirtutibus adiuuans, qua ex re Modernorum modus eligibilior. Et si probabiles rationes uterq; ut ponderosa ac difficilis sit futura sentẽtia. Hũc tamen vltimum, ut Antiquorꝝ pace semper dixerim mihi eligibiliorem facio, cũ non parum uerear plumbi qualitates. Neq; sic Antiquos redarguere præsumo, quos & fortiores rões nõ latuere. Sed in his quorꝝ experientia sententiam non ducit in medium in quibus ꝓbabiles rationes adduci cosueuerunt, opiniones diuersas generari sepe solet. Nã & ob eã rem Medici ad inuicem sunt nõ raro litigantes. Nam si aliis modis operatam nos habere cõtingeret, de quibus statim nil supra iudicarem. Verũ anteq; ad eos prosequar hic in plano fornacẽ suo cum alembico designabo.

Et plurimi magis Alchimizantes ut om-

ni in arte negociatiua fieri cõpræhendi-
mus botiã infimo putrido equino se pe-
liũt, quem nomina artis occultantes uen
trem equi nominant capellum aeri expo
situm relinquẽtes, ut aeris frigiditate ui-
ni vapores ingrossentur, sicq; in aquã cõ
uertãtur, ut in thermis uidemus, cũ aquæ
vapores ad lapideum tectum perueniũt.
Hãcq; cæteris præstantiorem esse aiunt,
cum calore uiuificatiuo atq; complexiõi
humanæ proximiori cõfici uideatur.
Necq; hanc quadam denigratione uaca-
re puto cum inomni artis negotio id acci
dere soleat, ut alter altero doctiorem sese
facere studeat, nouus alius surrexit mo-
dus, quo extimatur sic quintam fieri pos
se essentiam. Botiam autem cum capello
fortibus radiis solaribus exponere inge-
niantur ut inde sic aqua fiat, quẽadmodũ
ex rosis aliisq; herbis in dies fieri vide-
mus. Possibilitatemq; rei declarantes cũ
elementare corpus radiis solaribus ĩ spe-
culo concauo cõiunctis igneatur, quo fit

ut aiunt multiplicatis sic distillationi-
bus, inde essentia quinta exeat humani
corporis uiuicatiua.
Hanc quidem diuinã & cœlestem philo
sophantes apellant, quoniam diuino ca-
lore ac celesti confecta sit. Id tamen ꝑ dif
ficillimum apud nos esse arbitror. Neq;
uno in anno plures distillatiões fieri pos
se. Verꝫ apud Orientales id fieri non im
possibile est. Quod si tali quispiam usus
esset, dicere non expauesco in uitæ con-
seruatione ꝙ plurimum conferre. Non
nulli ad balneum duplici in vase confici
unt, quam quidem efficatiorem potenti-
oremq; esse arbitror cũ aliis in aquis ex-
perientia sentiamus efficatiores potenti
oresq; esse, quæ in balneo sic conficiunt
his quę in fornace distillantur. Nam per
balneum subtilium partiũ & ãereaꝝ re-
solutio prohibetur, fumoq; ac malo odr̃
carent. Surrexerunt quidam magis atq;
magis in arte doctiores qui nouo & inu-
sitato modo ad candelam igne perpetuo
eam

eam ſic diſtillãdo conficiunt, quibus uiſum eſt mitiori calore ac humanę cõplexioni propriori ſic confici poſſe. Is autẽ modus ſolum in arte doctis cognitus eſt quem comparem facio ei, quẽ ex ſole laudauimus. Quibus facile comprehendi poteſt, ꝙ mitis acerba quamq; ſuauior fieri poterit.

Caput. iii. de Materia ardentis aquæ

ET quoniã modis his a me pluſꝙ ſatiſfactum eſſe ĩtelligo, dignum arbitratus ſum ea aperire. q̃ in eius congrua factiõe ſcitu ſunt neceſſaria.

Et ut proceſſus noſter Phyſicus ac rationalis exiſtat ab eius materia exordiũ ſumam, quę veluti ſingulare ac prætioſum elementum quęrenda eſt. Omnis namq; forma in actionibus naturalibus materiam præſupponit, non autem creatio.

Cum itaque natuarles simus, deq; natura li actione agendum, materiam ipsam uenari primitus institui.

Vinum igitur ex quo aqua ardens cõfici debet dotibus his ornatum esse oportet. Vt q purum, uetus, nõ maiori q̃ annali uetustate. Qđ non nulli nouũ apellant annosi & medii comparatione, de q̃ post potens odoriferq; suaue, gustu q; delectabile. Aqua enim ardẽs ut actum spiritus siue uini anima est. Anima quidem uitiato corpore uitiatur. Eo q; per maxime cũ pars corporis & si nobilior extet. Ideo aquæ mixtio uini spiritum siue animã uitiat & extinguit. Quo fit ut ex impuro confecta in expectatas non exeat operationes. Annale quidẽ ut purius clarius potentiusq; reddatur. Potens quidẽ ut potentiores digniores q; deinde effectus proueniant. quibus inducitur, ut cæterorum paritate seruata nigrum albo eligibilius sit, cum densioris, sit substantię pluriq; forma abundet, cuius multitudĩe

po

potentia augetur. Nigrum autē abundā-
tiorem emittit materiam ualidiorē q; sub
stantiam, & si fortasse non tam penetra-
tiuam. Qua ex re uinum nostra in regio-
ne Marzeminum dictum hac in re duxi
conuenientissimum. Clarum esse opor-
tet ut quātum possibile est à terrestri ma-
teria elongetur. odoriferumq; eligat, cum
odor ipse suauis spiritus humani naturę
conueniat, uitalem præcipue uirtutē hu-
manarum uirtutum omnium robur ac parē
tem q maxime colendam, Nam ut in ho-
ras uidemus suauissimis odoribus ani-
malis uirtus uitalisq; suscitat. Quid igi-
tur iudicandum est cum fetido ac putri-
do uino ipsa cōficiatur aqua, Et si ex sub
limatione rectificari uideatur. Nam hoc
in loco mihi in testimoniū adducā illud
gram̄aticorum uerbum. Omne deriuati
uum sui primitiui naturam sapere, Et sit
gustu delectabile ac suaue, cum ex hoc a-
propinquare magis temperamento uide
atur humano, Gustus enī quidā tactus ē.

Tactus vero bonitatẽ temperamẽti enun tiat. Sic facile ĩtelligi poteſt quantã uim habeat acetoſum ac malo ſapore infectũ

Heſitabis fortaſſe ſi dulce eligibilius erit, neq; hæc facilis eſt diſſolutio cũ in ea ſapientes diſcordes inueniam. Diſcor dia namq; ſapientum in re difficultatem arguit. Ego quidẽ ſentẽtiam meam pace aliroum paucis perſoluam, ne multitudi ne uerborum te tedio afficiam. Nam cũ ſapor dulcis naturæ humanæ magis ami cari videatur, propter quod Princeps. Stomachus bene diſpoſitus non eligit ſa porem ſupra dulcem. Exiſtimo dulce cæ teris cum conditionibus eligibilius eſſe. Quod ſi obiiciat̃ terreſtrius eſſe, ſicq; a ſpirituali natura elongatũ magis. Fate or, Sed ad conuenientem ſpiritum redu ci in uirtute ignis, dicendũ. Eritq; aqua mitior, & noſtræ naturæ amicabilior. Nam in ea moderatio q̃ plurimum cele brãda eſt. Quibus omnibus inducat̃ Cre tenſe vinum de Tyro, Maluaticũ, Ribo

leũ

teum Græcum, Vernatinũ, de quo post Romanitium vniuersaliterq́ omne tale conditionibus de operibus actũ est associatum in aqua ardentis factiōem q́ optime ualere. Quibus facile comprehendi potest ut cur ignominia aquæ ardenti ascripta est, cum sic in sibi attributos effectus nō perueniat, materiæ quidem imp perandũ est magis, atq́ etiam magis vrbium Censoribus ciuium suorũ salubritatem negligētes proprio immersi negocio, qui intanta diuinaq́ re diligentiam non adhibent audientes publice enunciatum, ex uinis putridis aquosis ab Operatoribus ipsam cōfici. Arbitror ex Vernatino Ianuensi, cui magna spiritus copia non dest ardentem aquam præstantissimam fieri posse. Ex vinis quoq́ Gropelisquorum ætas primum non transcenderint annum,

Exq́ Vultrinaceis, que annositate indecentiora fieri videntur.

Et eius dignitatem amplissimam ape-riemus cum de ea composita à nobis ser-mo erit. Quo in loco potentia dignitas ardentis aquæ, cæteraq; experimẽto pro bata de ea dicentur.

Caput .iiii. de quantitate extrahenda.

ET cum satis de materia actum esse putem, ex postea agendum est quanta ex materia quantitas extrahi debet. Impleto itaq; adusq; medium uase ipso de tribus ꝑtibus, altera ex-trahi habet. Hicq; consyderandum est, quid de duabus aliis agendum sit: Pro-pterea aduertatur qđ nõ nulli partem il-lius prime uenientis aquæ eamq; inutilẽ uaporosam & aqueam spernunt. Quorꝶ error ex dicendis apparebit, & tertiam ex intromisso recipiunt, quã tertiam denuo & secundo in uase ad distilandum & pri mam sic recundunt. Ex eaq; ut prius ter-tia pars extrahitur. Similiq; modo tertio operant

operantur loco. Quod si ad quartam sublimationem peruentũ sit, nihil quasi ex ipsa minuitur materia. Hæc itaq; ardẽtis aquæ multiplex operatio esse debet.

Tu itaq; consydera quæ qualisq; sit aqua ardens miserulis personis in plateis uendita. Aiunt & plures vulgaribus Operatoribus doctiores ardentem aquam perfectam esse, quando ex decem una extrahitur mensura. Hocq; prima sui in operatione. Nam cũ ardentis aquæ noticia me plurimũ delectet & alios doctiores semper reddere mihi cura sit, aliquos etiã gratos modos de quantitate extrahenda describã. Primum itaq; statuendũ est quod si ex vino multũ potenti cõficiatur, quintam eius quod in uase locatũ fuerit ea ex operatione, exire comperietur. Ideoq; uini potentia ac debilitas consideret̃. Qđ si secundo distillata fuerit medietas eius quod per prius distillatũ fuit in uase sic reconditum egredietur. Sicq; ad tertiam perueneris operationem ex quinq; parti

bus quattuor remanebunt. Et si ad quartam transibimus nil aut nil quasi diminutum ab eo quod in tertia reconditũ fuerit inuenietur. Nonnulli vero medietatẽ reconditi prima extrahunt in operatione. In secunda septem de partibus decẽ. Tertio vero cũ operatur de septem quinq; partes colligunt. Et cõmuni nomine eam aquam perfectã nominant, q̃ ex tertia prouenit distillatione. Verũ perfectiorem scribunt cum septem vicibus distillata erit, decimã semper tantũmodo colligendo, perfectissimam vero cum ad uices decem sic distillando peruentũ fuerit Ex hac essentiã quintã fieri aiũt, de qua actum est in initio, hi enim sunt viri qui sic circulando essentiam quintam uenãt Inoleuit tamen cõmunis operatorꝝ usus & trina distillatiõe cõtentus sit, aut quia ita laborioso negocio fastidiat, aut quoniam lucro magis intentus sit. Ego quidem cum ardentis aquæ effectus mature sum contẽplatus, quosdã ad uitæ nostræ

pro

prolongationem obseruationemque plurimũ accedere nonnullos ad ægritudines remouendas potenter ualere, fuerimque sic in distillationibus obuersatus.
Id plane sentiebam in his uariis cõplendis, uarios extrahendi modos obseruari oportere per pautiores ita circulationes eam duci, quæ ad vitæ cõmoditatem accessura erat, ut de vino potenti ut maluatico secunda sufficeret circulatio, si prime in distillatione medietas egredietur, eiusque secundo pars tertia. Verum in remouendis ægritudinibus ad tertiam per transeundum est, & de tertia tertiam colligendo. Studium nanque duxi esse in cõseruationem suæ humiditatis, qua spiritibus fit proximior, quam quidem tot ex distillatiõibus deperdit, & gustui suauior, in caliditate remissior, sicque naturæ fit amicabilior, poteritque sic dosis augeri & efficatior fiet, cum potentia rei penes multitudinem formæ attendi habeat.

His itaq; plane haberi potest quantã vi una altera maiorẽ habeat. Et quæ in plateis lucri causa venditur ueniẽs in distillatione. Et quæ colẽda quæue negligẽda sit intellige. Quod si alchimia hæc quempiam delectauerint, principia habet, quibus hac in arte doctior fieri poterit. Volo autem ut hæc de quantitate extrahenda in præsentiarum nobis sufficiant.

Caput. v. de vasis & eorum materia.

Damnauimus vitẽ plumbeam, cũ qualitate aut manifesta, aut occulta ardentem aquam lędere arbitretur. Neq; minerale aliud ĩsalubrem eius factionem præter aurũ aut vitrum accedere posse existimatur, Horũ autẽ vnum quodq; suæ complexioni cõmoditatẽ afferre sentitur, cum aurũ æquale sit animę humanę ac corpori plurimas ac gloriosas afferens vtilitates.

Vitrum vero in cõplexione calidum est

& ſiccum, quo ſibi ſimili cõgaudet, necꝫ ad corpus humanũ paucas ꝓprietates habet, argentum autẽ hic obmittimus cum frigidæ cõplexionis exiſtat. Sicꝫ & tereũ vas, quod ĩutile dicimus. Vaſa aũt aurea magiſtratibus omittamus, quorũ cõpoſitionem ex dicendis uitreis facile intelliges. Eliganter itacꝫ uaſa uitrea, quæ ut ignem potenter ſubſtineant, groſſa notabiliter eſſe debent, ex uitro albo, quoniam eligibilius eſt viridi aut citrino. Sitcꝫ ĩ fornace diu coctũ cum ex diuturnitate decoctiõis & claritatem & denſitatẽ pręſtantiorem cõſequatur. Et citrinũ uiridi eligibilius, quæ groſſities permaxime in botia intelligatur. Capellum autẽ amplum ſit & decenter groſſum. Ad multiplicationẽ autem aquæ eius amplitudo cõferre videtur, quoniam plurimi inquãtitate vapores ſic ad eum uenientes frigiditate peciarum ut actum, quo adiuuante in aquam ipſam cõuertuntur. Collum autem botiæ ꝙ plures longum facere in

geniati sunt sic opinantes, ut vnica ex distillatione perfecta aqua haberi possit, & longius breuiori decentius esse. Quam obrem socius noster bociam in plano domus situabat, & capellum in solario. Ego quidẽ arbitror multiplicatã distillationem magis cõferre. Et sic eam quintæ essentiæ appropinquare magis, cũ ex multiplicatione distillationis sic continue subtiliter magis & naturam elementarem magis deserat, sitq; sua in cõplexione mitior, cum rarior inde reddatur. Vituperanda admodum est, quæ plateis venditur plumbea atq; plumbeo capello confecta.

Caput. vi. de igne faciendo.

Onis autem & ex electis lignis ignẽ fieri congruit ne spiritus vini à lignis ipsis aliqualẽ suscipiat alterationem, itaq; nõ uallosa, non putrida, aut corrupta sint, non humida, non vmbrosa, sed radiis solaribus

bus exiccata. Sic ſicca ut minor ꝙ poſſibile ſit inde fumus egrediatur. Ea nanqꝫ eligamus odore ſuaui à natura dignifica ta, ut iunipina, cupreſſina, laurina & huiuſcemodi cum potiundi facultas dabit.

Laudamus & ſalicina ſicca, ſicco loco nata, quorum ſuauiorem facimus ignem atqꝫ meliorem. Quercina autẽ ſicca nõ aſpernãda ſunt. Verum cũ denſiori ſint ſubſtantia ignem accẽdunt fortiorem. Carbonũ vero ignem non conmendo cũ à fumo pernitioſo non abſoluatur, quo nunc epilepſiam, ſcotomiam, vertiginẽ, quandoqꝫ apoplexiam generet, faciatqꝫ mirum in modum ſpiritus animales ſilueſtres eſſe. Sit autem ſuauis, clarus non fumo aſſotiatus, ut actum. Sunt nõ nulli ex fimo equi putrido & viua calce cõmix ta cũ aſperſiõe aquæ ĩ fouea ſic ignẽ faciẽ tes. Cæteriqꝫ cũ cãdelis, quę certe cęteris meliores exiſtũt, qui lignis ĩ eius factiõe nõ operãt. In huius aũt factiõe diuerſi di uerſos modos hñt, quibus de cognitiõe artis parua ẽ notitia.

Qui uero de conficiẽdo uitro agnitionẽ pfectã habent, eodẽ igne operẽtur. Sicq̃ in cęteris alchimiæ effectibus esse debere putabis. Necq̃ tãta diuersitas surrexit ni quod magna ignorantia abundauit. Sed ad reliqua me conuerto.

Caput. vii. de signis demonstratiuis perfectionis & complementi eius.

Vm autem sic nostra operatio consũmata erit, consequens est ut aliquo cum signo eius complementum perfectionemq̃ declaremus. Duo equidem signa de bonitate, ac eius cõplemẽto colligãtur. Primũ enim est cum linius pannus siue charta ĩ ea ĩfusus à flamã ignis illi appropĩquata subcẽditur. Quæ si secundo ei approximabit, cõburet, quia aquam euanuisse demonstrabit. Hanc cõpletam perfectãq̃ esse dicimus. Sicq̃ sic apꝓximata flamæ tantummodo succendetur, non combure

tur

tur quæ incompletã imperfectamq́ tene amus. Alterum quoniam ſuper linguam poſita ſi fortis erit ut ignis aut acuta flã- ma non lędens iudicatur cito tranſiens, debilis uero nonledet.

Tertium quidẽ ſuis ex effectibus, de qui- bus ſtatim egredietur, cuius experientia nos doctiores reddet. Quartũ cum ole- um ſupernatauerit de quo poſt. Quintũ cum ĩ fundo cyathti poſita fuerit, eiuſq́ fundum ſic accenſa ſiccum reliquirit. Et ſuper uolam poſita & accenſa ſine lęſio- ne euaneſcit, ut bõbardarum puluis. Et quidam eam ſignificãtes magis cum op tima fuerit, aiunt ſuperimpoſita tabulæ, & accenſa tabulam cõburit. Verum non eſt ſententia hæc colenda, quoniam quã- to dignior & eſſentiæ quintæ propĩqui- or, tanto ab elementari potentia remoti- or, & ſubtiliata magis atq́ rarior facta minus imprimit.

Caput .viii. de ꝓprietatibus ſimplicis ar- dentis aquæ.

DIgnificatam quidē apud Mortales, magna etiam cū laude ardētem aquam īuenio, cum suis in effectibus ueluti diuina in dies uideat̃ Carnes quidem cito corruptibiles cæteraq; talia in ea locata a putrefactione omnino defendit. Et cadauer ex ea linitū a putrefactione præseruat, quam nō nulli secundū balsamum nominarūt. Et curiosi quidam sic fructus putrescibiles in ea adusq; inusitatum tempus illęsos conseruant, quibus non idem remanet sapor corruptam rem reparat, putrefactionēq; ex ea tollit, & illęsam reseruat. Nam ex ea corruptum vinum reparatur, si in cado Ferrariensi duæ infundantur vntiæ, quo fit ad suum saporem colorem redeat. Cuius rei cognitione non nulli ditati sunt. Nam ardentia, corrupta uina preciosaq; huius beneficio per eos conciliata fuerunt. Mustum & vina turbida iniecta calida potenter clarificat, venenū destruit, & contra elementarem aquæ naturam

sub

ſubcenditur. Oleoq́ ut actum ſuper emi‑
net, dum eo cõmiſcetur. Ouumq́ in ea
infuſum coagulat, & carnes decoquit,
præcipue quæ potens eſt, & quod admi‑
ratione dignum eſt, rerum ſaporem in ea
infuſarum tribus in horis aut quattuor ad
ſe extrahit præter zuccari dulcedinem,
quod in ea non diſſoluitur. Nam ſi in ea
garyopholus eo pro tempore infuſus ſte‑
terit, ſi deinde aquam guſtabis, te garyo‑
phylum ſentire iudicabis. Si garyophy‑
lum lignum eſſe dices. Quæ res in uiola
cæteriſq́ floribus pluribus non inueni‑
tur dubium philoſophis relinquendum.
Aiunt & uenenum exterminare, quæ res
in uenenis frigidis ut opiũ, iuſquiamus
mãdragora, & eiuſmodi audienda eſt, cũ
cor ſic læſum uiuificet, & ſuis in qualita‑
tibus his recte exponatur. Habetq́ non
paucas proprietates alias, quibus in ſalu‑
britatem humani corporis quã maxime
accedere uidetur. De quibus a me quo‑
dam certo cum ordine agendum erit.

Caput nonum de iuuamẽtis & bonitate simplicis ardentis aqnæ.

Onitatem & iuuamẽta ardentis aquæ narraturus ea certis cũ aureolis tibi apẽrire constitui, ut sic quæ tibi grata sunt facilius memoriæ commendentur. Ordo quidem ad memoriã q̃ maxime facit. Dicamus itaq; principem sequentes. Aqua ardens uini spiritus est & anima ut actum.

Electio.

Eligatur q̃ ex vino nigro dulci, non veteri, claro & huiusmodi, de quibus actum, in uase aureo aut vitreo confecta. Præcipue cum vitæ cõseruationem, aut porlõgationem quærimus, secus cum in expellendis ægritudinibus ea uti uolumus. Nam potentiora vina eo pro tẽpore conuenientiora.

Natura.

Calida est & sicca, non tamen ab humiditate ãerea & celesti absoluta, cum caloris

na-

naturalis per se ac per accidẽs sit confortatiua, complexio quidem accidẽtalis eius quia elemẽtaris, cœlestem in denominatione uincit, quæ cũ sic calida sit & humida, sicca imo calida denominatur. Et cœlestis caliditas & humiditas, ut arbitrat̃, primũ gradũ nõ multũ excedere uidet̃. Et ex uino potẽti uteri & huius secũdũ accidẽtalẽ complexionẽ ad quartum peruenit gradum cum naturã ignis sapere videatur. Quoniã si tanta caliditas in substantia densa creata foret, non minus pipere calefaceret. Verum & si tantæ sit intentionis, nõ tamen tantæ potentiæ existit. Nam tolerabilis est eius læsio, & cito transiens, quæ ex elementari prouenit cœlesti remanente, de quo in fine capituli. Hæc autem suis in qualitatibus moderatur uini potentia aut debilitate, & artificio & vini nouitate. Quibus ĩducatur cum ad tantum gradũ perueniat, eius dosim à dosi magnarum medicinarum non multum eleuari debere.

Deteſtandus itaq; erit ad untias tres immoderatus vſus. Nam vidi virum qui ex ea vntias quattuor ſine læſione ſumebat Id tamẽ arbitror doſim ſic deſignari poſ ſea dragma vna ad ſummũ uſq; ad vntiã Mediumq; uariare opus eſt corporũ uarietate petente. Acciditq; ad eius augendam doſim, aut minuẽdã aër, regio, ætas tempus anni, & ſimilia, Neq; hoc loco præteribo Siminianum tuum a vaginis nuncupatum, qui eodem in die plures ad uſq; vntias duas & dimidiã & quandoq; ad vntias tres de ea aſſumit, qui ſic iã mul tis annis uſus eſt. Ex vſu q; tali ſe cotinuo ſanum ſuperuixiſſe prædicat. Neq; altera uſus eſt medicina, ut arbitretur iã triginta annis, eius beneficio vitam ſibi productam fuiſſe.

Operationes. Eſt calefactiua exiccatiua, maiorq; eſt ſua ſiccitate calefactio, ac humiditate ſiccitas, de quo poſt. Qua ex re in ægritudinibus calidis magnum non videtur afferre iuuamentum.

Magis

Magis autem in ægritudinibus frigidis phlegmaticisq́; p maxime mirꝫ in modũ conferre experimur. Eſt ſubtiliatiua, reſolutiua, ventoſitatum carminatiua, oppitulationum apitiua. Quamobrem exercitio carẽtes ut præſbiteri religioſi, & quibus literaum eſt ſtudium, curiales cæteriq́; tales, quoꝝ uirtutes nõ confortantur naturales. Et ſupfluitates multiplicatæ nõ reſoluũtur. Ea inter cæteros mortales uti habent, illamq́; cum magna ueneratione colere. Eſtq́; caloris naturalis cõſeruatiua naturali ſua caliditate & humiditate, ſpiritum augumentatiua uiuificatiuaq́;, quas obr es in prolongatiõem uitæ mirifice accedit.

Decoratio.

Vſus eius quotidianus ad dragmam unam cum vntiis tribus vini electi odoriferi, ut aiunt canos ſuo in aduentu retardat, iuuentutem ſic conſeruat, tineam capitis ulcera, ſcabiemq́; omnem tollit,

ſic mane & ſero lauetur ex ea præcipue ſi cum ſandaraca gum̃ata fuerit. Lentigines cũ ſanguine ueſpertilionis linita delet. Et cum tartaro & ſucco fumi terræ faciei puſtulas.

Caput

Sodam antiquam aufert, cum de materia frigida ſit caputpurgio ex ea facto. Epilepticis opitulatur, & apoleticis ſuccurrit, ſi potatᵉ præſertim in aqua in qua diamuſcus fuerit infuſus, ſicq́ ex ea lauetur caput, ſi odoratur, ſi caputpurgium ex ea fiat. Et in dies occipitio loto aut ex ea madefacto memoriam auget ac conſeruat. Hiſq́ præcipue quibus locus ille humiditate ſuperflua læditur. Catharrũ frigidũ & humidũ vſus lotõis eius exterminat, & cũ petiis in ea infuſis torturæ paralyſiq́ iuuamẽtũ affert. Fortaſſis obiicietᵉ cũ tremor parua ſit ac diminuta paralyſis ſitq́ tremoris factiua, ut aiunt & quomodo paralyſi ſic conferre videbitur. Exiſtimandum quidẽ id contingere, dũ

intra

intra aſſumitur. Opinantur autem non nulli uſum eius tremorē adgenerare. Nā cum nimium ſubtilis ſit ſubſtantiæ pene tratiuaq; nimis atq; non nimis vaporatiua, accidit eam ſic actuatam cerebrū origineſq; neruorum penetrare. Qua ex re cum ex ſtomacho uapores phlegmaticos plurimos ſecū conducat, ſicq; eos in origines neruorum penetrare facit, quare ex eis ſic leuis opitulatio fit tremoris cauſatiua. Dubium autem hoc cū ampliori pſcrutatione egeat, quo multi vexātur, in poſtremis aperietur. Confert & ſpaſmo humido, ſquaſmoſumq; caput liberat, cū ex ea ſanguine leporis mixta roratur, & odore ſuo frigido ſuccurrit cerebro. Paſſionibus eius frigidis ac humidis magiſtraliter applicata ſuccurrit.

Aures

Contra ſurditatem ſuis cū canonibus iniecta tinnitum tollit ac ſibilum.

Naſus

Coryſam fugat ac humiditates per nares

uenientes exiccat. Et oppilationem in eis factam aufert.

Os.

Paralysi linguæ subuenit. Petia in ea infusa, linguęq́ superposita, dolori dentiū ex causa frigida succurrit, eorum corruptionem tollit. Gingiuas corruptas et putridas emendat. Lęsis labiis ex uentositate aut ex frigiditate subuenit.

Oculi.

Contra oculorum ægritudines frigidas exterius linita, bibita aut iposita, uisum conseruat, eoq́ præcipue cum eius debilitas stomachi uitio uenerit exterius linita, aut intus bis in die posita, lachrymas mirabiliter compescit ac exiccat. Quod id fiat, aqua rosata aut antimonio moderata, laudabilius censeo, non fueritq́ lachryma calida, neq́ in principio currēs, neq́ per interiora uasa ueniens. Quamobrem peritos semper in arte consulas. & sic administrata oculorum caliginem anullat, corrodit ungulā. Visum ex causa frigida

ſa frigida, debilitatum fortificat.

Pectus.

Vocem ex cauſa frigida deperditam reſtaurat, anhelitum ut actum uſa fetidum remouet. Id cũ præcipue ſtomachi uitio uenerit. Aſmati ex cauſa frigida ac uẽtoſa ſuccurrit, cum decoctione caricarum aut liquilitię potata. Peripneumonię tremori cordis ex uentoſitate & cauſa frigida ſubuenit. Adde quod nihil melius ea eſt ĩ ulceribus & humeroſis exituris mãmillarum deſiccandis, & extenditur ad maligniora uirtus ſua, ut dicetur. Et aſſeruerũt quidam ꝙ eius uſus cũ tyriaca omni die, cor ab aẽre epidimico defendit. Neqꝫ remedium hoc deteſtor ſuis in temporibus moderatum, de quo poſt. Pulmonis humiditates ſuperfluas exiccat, reſoluitqꝫ.

Stomachus.

Frigido ſtomacho & phlegmatico & humido, pauca cũ caliditate coniuncto, mirum in modum intus & extra ſubuenit.

Quæ res ut actum de Marchione Mantuano moderanda est. Cuius vsus quotidianus fuerat. Quãtitatẽq; uariare oportet, virtutis ac tẽporꝶ locorũq; uarietate. nã ĩ tpibus frigidis securior erit eius vsus maiorq; quãtitas sumi poterit. Eius uẽtositates ac dolores ventosos dissoluit, ac continuo cessare facit. Et cum in resoluẽdas stomachi ventositates ac dolorẽ ventosum Mãtuanus Marchio plurima medicamẽta tentasset, nullum aquæ ardenti par esse dicebat. Cuius rei testis sum ego. Oppitulationi plenis ac epatis sucurrit. Idropisi ex causa frigida conuenit, quo in casu præsumunt quidam omni die dari ad quantitatem mediæ testæ oui. Et renibus calida supposita eorꝶ dolorẽ aufert, & in ventoso mirabiliter operatur. Ventositates intestinorũ dissoluit, Sicq; dolori colico atq; iliaco uentosis subuenit, aut per os, aut p inferius sumpta aut exterius cũ panno aut filtro superposita;

Membra expulsionis

Sterilitatem ex causa frigida aufert pota ta & pessorizata & frigidis natura subuenit ad masculãdum.

Iuncturæ.

Artetic̨ę podagrę, sciaticę ex frigida causa præcipue factis in declinatiõe suis cũ canonibus administrata, & ex frequenti applicatione peciarum in ea infusarũ calidarum sciaticæ loco appositarum vidi Forliuii quendam liberari. Hæc est etiã elegãs medicina dolori ex neruo aliq̃ semi inciso, & spasmo familiariter medet̃ sibene cum aliis medicinis conducatur.

Vulnera & vlcera

Fistulis cum instrumento iniecta, ac nolime tangere subuenit.

Febres

In quartana præcipue phlegmatica p̱ horas duas ante accessionem exhibita cũ his quæ melancholiã respiciunt, ut buglossę flores aut boraginis, mirum inmodũ subuenit ac paroxismũ abbreuiat. Sicq; aliis febribus ex causa frigida uenientibus.

Venena.

Venenum expellit tyriaca associata. Ipsa enim continuo medicamen ad cor cõducit, uermes interficit. Etiã si exterius corpus liniat̃, neq; uenenosum animal, ut aiunt, ei approximare ausum est. Valetq;, ut actum, pestis tempore, & super glandulam posita, cum uirtute confortatiua ac uenenosi humoris ad se attractiua non careat. Hæc autem omnia, ut nõ nisi cum ratione administrẽtur, & canonibus suis munita esse debent. Quod ut tibi magis complaceam, sintq; res meæ tibi frugi magis, hos addam nõ postergandos canones, de quibus statim.

Canones.

Primus, q̃ quæ de ardenti aqua scripta sunt, intelligi debent in ægritudinibus, præcipue frigidis, quæ sic conferre uisa sunt. Aqua enim quam essentiam quintam no-

tā nominauimus, in omnibus indifferenter ualet. Et de hac non eſt ſermo noſter. Poteſt autem & hæc arderns dari, ſi cum ea frigida opportuna commiſcentur.
Secundus, q̄ effectus eius in morbi cauſa illaq; plurima exiſtente, niſi prius congrue præcedant euacuationes, rationalis medicus tentare non debet, ne omiſſo ſic uniuerſali, particulares eius glorioſi effectus a uulgo indigne damnentur. Sicq; pauca fuerit materia, cuius ab ea reſolutio ſperatur, aut mala, aut ſimplex fuerit complexio, ſic eius uires continuo tentandæ erunt.
Tertius, q̄ ipſius operatio paruo perficitur ſpacio, ut arbitretur non niſi ad horam uirtutem habere, pręcipue cum membris applicatur exterioribus, ob quod cum ab ea fortis ac longa quæritur actio, neceſſaria eſt frequentata iteratio, aut eius cum alio forti & denſo commixtio, ut de compoſita agetur.

Cōpoſita enim actio longiori tēpore per durat, ut gūmata maiori non gūmata ut in applicatione eius cum gummi in cura ſciaticæ ſentimus. Quartus ꝙ impræme ditate pura dari non debet pueris perma xime, ac iuuenibus. Sed cū ea vinū aqua- ꝗ alia cōmiſcenda ſunt medicorum con ſilio. Senibus vero ſecurius exhibetur his præcipue qui ſtomachum frigidū & humidum poſſident. Neꝗ quotidianus vſus in oībus laudādus, uerū quibuſdā de tertio in tertiū pitorꝶ conſilio. Quin- tus ꝙ cum mitior ſpiritibus ſit feruēti cō formior dum uitæ prolongatio queritur doſis augenda erit, ſicꝗ fiet uarius uſus dum ſanitas quertur, dumꝗ expelli ægri tudo tentatur. Et ut planius atꝗ firmius capiāť quę de ea ſimplici ac ſi dicta ſūt, ac de compoſita dicētur. Non inutile facio hoc in loco uini dignitates potētiasꝗ in medium ducere. Nam cum reſeratæ cer ta cum ratiōe fuerint nō hæſito quin cre- dulitas fideſꝗ dicendis amplior dabiť.

in

in quibus aquæ ardentis excellentia ma-
xima cum veneratione ſplendebit, cũ ui
ni ſpiritus ſit & anima pars ſuo corpore
dignior, accedetq́ fortaſſis ut qui legens
diuinam hãc aquam neglexerit irreuerẽ
terq́ aſpernatus fuerit, eam honore dig-
nam prædicabit. Vini quidem calidita-
tem a cœleſti calore ſolari emanare mini
me hæſitabit, cum ab eo uuarum matura
tio omnino fieri cõpræhẽdimus. Quod
autẽ ab alio eductum eſt, eius a quo edu-
citur naturam retinere non negandũ, cũ
orta ſuis atteſtentur principiis in virtute
& vitio ſuarum operationum. Itaq́ uini ca
lorẽ cœleſtẽ diuinũ q́ eſſe nõ ĩdigne An
tiqui enuntiarunt. Calor quidẽ cœleſtis
humano calori cõiunctus, cũ hominẽ ge
neret, arbitrãdũ equidẽ eſt, & ipſum nu-
trire & uitã in longũ ducere poſſe. Nam
cuius potẽtia ĩ maius eſt, in minus poſſe
fatẽdũ eſt. Quamobrẽ cũ homo & ſol ge
nerẽt hominẽ, Ariſtoles, Id cõcedẽdũ ut
calor vini calor naturali noſtro, ut Prin-

ceps, maxima sit cum proprietate cõiun-
ctus, quo fit ut sit uirtutis uitalis confor
tatiuus, cum a suo simili simile conforte
tur. Ipsiusq; multiplicatiuus nec nõ re-
stuaratiuus. Ex eodem autem genera-
mur & nutrimur. Aristoteles.
Et quis ita insane mentis erit, qui his nõ
consentiatur? Experientia quidem indi-
es comperimus uini uirtute sincopiza-
tos releuari. Quod plane Sarraceni intel
ligentes sincopizatis, ut a morte releuen
tur, contra legem uinum exhiberi non
prohibent, quinimmo concedunt & offe
runt. Et quis non nisi cæcus, qui de lumi
ne iudicare uoluerit, his contraire pote-
rit. Nam in horas uidemus cũ fuerit quis
in uirtutute nedũ animali motiua, sed &
uitali resolutus in cõsuetas operationes
minime potẽs se fateri ex potu uini sua-
uis ac gustu delectabilis sic potando re-
staurari fortificariq; in eas operationes,
in quas prius non poterat potẽter posse.
Consueuerũt etenim potatores sic post
potum

potum enuntiare ſe duplici pretio uale-re. Nunquid philoſophorum ſententia hæc eſt. Princeps.

Vinum debiles efficit fortes, propterea quod uelociter præbet augmentum in ſubſtãtia ſpiritus. Itaq; uelociter ut Auerroi non diſplicuerit. Vinum non per tot digeſtiones tranſire, ſed paruo in tempore in ſpiritum conuerti, naturæq; humanæ cum opus erit, mirabiliter ſuccurrere, cum calorem cœleſtem humano proportionatũ in ſe claudat: Albertus Muſæus, Patauinus Poëta, quem uini dignitas non latuit, ait.

Rebus in Humanis o nimis laudabile uinum.
Præcipue aſſuetis uitæ pars maxima noſtræ.

Quãobrẽ cũ naturæ humanæ ipſo auro amicari cõformariq; magis ſentiatur, arbitrandũ quidẽ eſt in uitæ prorogationẽ auro potabili plus poſſe cõferre, quo nõ nulli Alchimizantes gloriantur.

Vinum quoq; uitæ humanæ nutricatione͂, & elongationem à natura inuentum eſt, in corporu͂ generatione͂ q̃plurimum operans, quonia͂ ut actum ex eodem uiuimus & generamur. Eſtq; ſic naturæ humanæ familiare magis. Aurum autem ad has corporis co͂moditates mi nime principaliter inuentum eſt, ad eas accedere non videtur. Et ſi in quibuſda͂ corporis utilitates accedat a generatione & nutricatione remotas.

Qua de re pace ſic Alchimizantum dica͂ In uitæ humanæ co͂ſeruatione͂, plo͂gationemq; ardentem aqua͂ ipſo potabili auro præſtantiorem. Oridendu͂ cu͂ addant ſuæ dignitati ipſum ſic inſubſtantia͂ liquida͂ co͂uerſu͂ ad formam propria͂ amplius reduci non poſſe, quam ſi retinebit non hę ſito ipſum reducibile eſſe, ſi non aurum non erit. Hiſq; induco ut ex concluſis plane intelligamus ipſo auro potabili ardente͂ aquam in uitæ conſeruatione͂ prolongatione͂q; magis ualere, cum modera

teaſ

te assumpta fuerit, cum uini efficatior nobiliorq́ pars existat. Vino nil est nutribilius. Nã Hippocrates. Facilius est potu q́ cibo repleri. Et dux medicorũ. Vinũ præ cæteris est nutribilius. Plęrisq́ in locis uitellis ouorum & pullorum iuri comparas ipsum nutribilius facit cum magis penetratiuum extet, cum spiritibus proportionatum magis. Nec nos experientia fallit, cum potatores minus comedentes impinguari magis uideamus, comestores potantibus minus. Vinum quoq́ uirtutes sic omnes & spiritus restaurat. Spiritus autem prę cæteris nutribilius uino citius testauratur. Quare ut Almansor, Auerois alacritatem gaudium iocũditatemq́ inducit & Auerois a tota specie melancholiæ aduersatur, cum calidũ sit & humidum gaudium inducẽs, & melancholia spiritus à cõsueto naturali syluestres facit. Videmus bibulos indies ex potu uini iocundos fieri, & quandoq́ salamones nunc simias appellemus. Neq́

in eius innumerabiles dignitates hoc in loco prosequendum esse arbitror. Sat nobis esse debet.

Quod in hominum generationem uitæ eius prolongationem, spirituũ multiplicationem, restaurationẽ, quibus uita conseruatur prolongaturq́ꝫ, inuentum sit, Princeps. Vinum semper habet per eius essentiam ad spiritum cõuerti, Quæ omnia & experientia comprehendimus. Vino utentes carnosiores esse, et rubicundiores generatiuos magis in coitu potẽtiores. Quamobrem ut suam seruarent pudicitiam de cultu fœmineo Romani magis solicitantes fœminis uini potũ prohibuerunt.

Equidem eo utentes animosiores robustiores, animoq́ꝫ iocundiores redduntur, quæ omnia accipiẽda sunt, cũ fuerit eius moderatus usus. Propter quod Ecclesiastes. Exultatio animę et cordis. Et moderate potatum, sanitas est animæ & corporis. Estq́ꝫ sic humores temperatos faciẽs.

Si itaq́ꝫ

Si itaq; sic esse concedimus, qđ minime negare potest, ut quid de ardenti aqua dicemus, quę uini pars est spirituosa nobilior atq; potẽtior. Nũquid ĩ eos effectus illã posse negandũ est, cũ orta in uirtute suis attestent̃ principijs? Nũquid nõ maxime colẽda est. Nũquid nõ amplexãda est. O bone Deus, quantũ in spirituũ augmentũ, inq; restauratione subitã accedat ex datis facile colligimus, testante Medicorũ duce, Omnium subito & uelociter nutrientiũ est uinũ. Spiritus enim animę prima sunt instrumenta, ut corpus uiuat nutriat̃, uitaq; in longũ deducat̃, cur itaq; cũ aqua ardẽs sic in spũs subito transeat, & ex ea nutriant̃, eã ad uitæ conseruationẽ, prolongationemq; accedere insolens negabitur? Eadem enim similitudo uidetur aquę ardẽtis ad distillatã carnis aquã, quæ carnis ad uinum. Cur itaq; aquam ardentem non laudabimus in spirituum restaurationem, ut illam posse, cũ sit uini pars nobilior? quod omniũ, ut actum est,

nutribilissimum,citoq̃ ac subito nutriēs
si q̃ loco corpori tēporeq̃ ut decebit ad-
ministrata fuerit. Fotrassis inquiet,ab ig
ne caliditatē elemētarē suscipere,fatēdū.
Ea propter suo est moderanda loco cum
aut cholerico aut phegmatico exhibebi-
tur,non tamen plurimū ignitur,ut in cō-
fectione quæ ex aliis rebus sic distillan-
do fit,est videre. Non enim aqua rosarū
ignitur,non feniculi,non aqua carnis,ut
sic ex hoc blasphemetur. Arbitrādum
quidem est uarietatem suscipere cū in cō
ficiendo tum in ad ministrando. Nā quę
candela cōficitur,mitem ac meliorem fa
cio,pretereo solarem. Sicq̃ de cæteris di
catur modis. Et secundum ætatū diuer-
sitatem locorum ac temporum uarianda
erit. Neq̃ ab igne corruptionem,aut inp̄
fectam alteratiōem suscipit in distillati-
one si fortem caliditatē, moderanda erit
Quibus omnibus plane satis reserata est
auctoritate huius diuine aquæ dignitas,
ac mirāda potestas,auro præstātior q̄ sic
neglecta

neglecta per manus Laicorꝝ, longis iam annis oberrauit. Quam cum maturius intelligere uolueris, Illuſtriſſime Prīceps, non hæſito eius uirtutes te ita allicere, ut ad eam colendam ſumendamꝙ maxima cum dignitate accedas. Quare Sophiſticis rationibus aures nō ſunt præſtande, quibus nōnulli deteſtari conati ſunt. Sileant itaꝙ, qui eius dignitates non nouerunt, omninm rerum diſtillationes non niſi uoluntarie ſpernētes. Hæc autē omnia oculis tuæ Dignitatis anteponere cōcepi, cui neꝙ prudētia neꝙ literarum copia defuit, ut ſic ſpectanda uideres iudicaresꝙ deinde ſi ex principiis Alchimię Hermetis Philoſophi, Petri Hiſpani, Arnoldi de uilla noua, cuius et adhuc tāta extat in opere medicinæ experientia, ut alterum Apollinē Medici prædicēt: Si Raimundi uiri quippe diuini, ſi inſignis medicinæ ſplendor Thadæi medici, ſiꝙ plurimum philoſophantium authoritas ita ieiune ſpernēda eſt; Siꝙ eorum

ſentẽtia, qui oẽs in hãc cõuenerũt. Aquã ardentẽ moderate ſumptã in uitæ cõſeruationẽ prolongationẽq; q̃plurimũ poſſe. Eſſeq; aliorũ effectuũ, de quibus actũ, productiuã, ut canitiẽ retardare, quæ ſuperflua ſit humiditate. An in cõtrariũ uerſa ſententia magis colenda ſit?
Spero equidẽ & in futurũ eã tua ex dignitate maiorẽ gloriam conſequi, cũ tuæ producẽdæ uitæ cauſa erit. Fortaſſis hæſitabitur ſi humidæ cõplexionis dicẽda ſit, an ſiccæ, cũ a pleriſq; uinũ humidæ cõplexionis inſcribatur. Neq; perſcrutatio hæc facilis habeat̃, cũ maxima ſit in hoc ſapiẽtũ diſcordia. Nã Cõciliator noſter cũ plurimas rationes nõ paucasq; authoritates aduerſantes reuoluiſſet ipſum humidũ pronunciandũ eſſe affirmauit, præcipue ſi annũ nõ exceſſerit, de quo ſupra. Qua ex re, cum aqua hæc uini nobilior pars ſit, ortaq; ſuis principiis atteſtari uideant̃ parte in principali præcipue ſic humidam eſſe putandũ, quã rem experiẽtia
confirmare

confirmare uidetur. Nam cum in fundo cyathi cocleare unum ardentis aquæ iniectum fuerit ex postea accensa, eius quidem flamma per octauum hore durabit, quod equidem absq; humiditate grandi esse nõ potest. In qua sic flamma pabulatũ, quinimmo grossitie quadam & uiscositate participare uidetur. Sic itaq; humidam esse relinquitur. Verum quod sicca sit pronunciãda magis iam scriptum sit. Quam rem confirmare uidentur authoritates in contrarium, quibus uinum calidum esse & siccum enuntiatur.

Et experiẽtia affirmat cum urens & caustica sit, quæ calidi & sicci sunt operationes. Nã in fundo cyathi cõbusta iam uitrũ calidum reddit, ueluti ignitum ferrũ ferueat & tangentẽ urat. Res itaq; sic in cõtrouersia posita est. Plurimi Alchimizantes eam humidam esse dixerunt, non distinguentes humiditatem actualem a potentiali, cum philosophiæ dogmata nescierint. Cæteri siccam.

Ego quidem pace aliorum id arbitror, ut pronuncianda ſicca ſit, & ut actũ, ab humiditate nõ abſoluta. Nã prima indiſtillatione cum per actionẽ calidi partes uini ſequeſtrent̃, id opinandũ ſubtiliores igneas prius aſcendere, debere cõſequẽt aereas, quæ ſic permixtim etiã aſcendũt, quare ſiccitas cum humiditate cõiungit̃ & ſi ſiccitas uincat, quibus eorum apparet error, qui primam aquam ſic neglexerunt, cum ſecunda exiens aquea ſit tertia terreſtris inutiliſq;. Fortaſſis hæſitabitur cum aqua ardẽs ita calida pronuntietur, & quomodo ita ſpiritibus, ac naturali calori amicabitur? Accipiendum quidem eſt ipſam ex diuerſa fabricatione diuerſi mode ſua in caliditate uariari. Nam quæ ad ſolem fit, ſi fieri poteſt, aut in uentre equi, aut cum flamma candelæ mitioris eſt caliditatis ea quæ per uitem aut aliis iam dictis modis conficitur, & quæ ad flamã ualde mitis erit. Hæc autẽ aqua & ſi prima impreſſione ſuis cum ꝑtibus ingneis

lædere

læderе uidetur, expoſtea per actuationẽ calidi naturalis reſoluuntur, ut experientia docemur. Nam illa acuitas cito deſinit, quare mitior in caliditate facta ac ſiccitate ſua cum humiditate tali miti caliditati cõiuncta ſpiritibus ac calori humano ſic ꝓportionata ac conueniens reddit Spiritus quidem humanus non ut arbitratur paruæ caliditatis exiſtit. Vnde dux medicorũ Galenus in libello de malitia complexionis diuerſę. Si quis digitum in ſiniſtro cordis uẽtriculo impoſuerit, ſentiet maiorem caliditatem quę ſit. ut exprimere uoluerit magnam etiam in corpore humano caliditatenm inueniri, in quo non raro magnæ cõprehendimus aduſtionis effectum. Nam in renibus caliditate potẽti lapis generatur, quin ĩmo & in ueſica membro ente ita frigido.
Eſtq; non poſtergandũ mitiorem in uitę pro longationem maioris eſſe adiumenti, feruentiorem uero in ægritudinibus tollendis ualidiorem.

Hæc aũt quæ longo ac digesto sermone egerent, raptim nauigaui, ne tuæ Dominationi eius longitudine fastidio sim. Et ad aliud cũ pertineat negotiũ, sic quasi tacitus ire fui. Satis est mihi rem aperuisse. Postremo hoc loco non tacebo dignitates aquæ uitis, & si audiui, etiam cum authoritate perlegi aurũ quidẽ potabile sic dignificatũ hactenus nullo in codice cũ authoritate reperi. Quæ autem dicta ac dicenda sunt, sic planiora fiant, accipiendũ duas in ardenti aqua caliditatis actiones esse. Primã quidem elemẽtarem, qua exiccat & corpora calefacit, cuius dominium super alteram posuimus. Nam per eam calidam & siccã enunciauimus. Reliquam cœlestẽ uiuificatiuam a uino cõtractam, quã in eum sui in creatione solaris uirtus impressit, ut naturalis eius cõplexio ab elemẽtari sic uincatur, ut ĩ pulmone ab accidẽtali naturalis superatur, hacq; natura calida redditur & humida spirituum generatiua. Aẽr quidem ut in spiritum

ſpiritum conuertatur, ꝙ uini anima magis diſtare uidetur. Aërem uero ut medicorum dux in ſpiritum natura conuertit. Et primi ſecũda princeps. Cur itaq; proximiorem hanc in eum conuerti, huic diuinæ aquæ inuidus poſſe negabit, haſq; caloris actiones inueniri poſſe ſcientificus an negabit, cum ſenſu comprehendatur in febriente has inueniri actiones. Quarum una febris eſt elementaris, cum febris calor ſit in igneũ mutatus, ut Galenus. Et caliditatis actio naturał, qua corpus alitur. Et coniunctione ſyderis ſolis & caniculæ aër ſic eſtuans ſiccus factus. Nunquid ſubſtantia humidus exiſtimatur. Plane itaque aſſerendum eſſe arbitror, elementarem cœleſtemq; caliditatem ardentem aquam in ſe poſſidere. Et amplexatam ſic eam naturam diuidere. Diuerſiſq; in operationibus eius uti, ut elementarem in ſuperfluitatum conſumptionem conuertat, cœleſtem uero in ſpiritus generationem.

Quo fit ſic potentior facta uitam in lon-gum deducat. Harum actionum diuiſionem quis forteſſe admirabitur, qui cũ id egerit in re medicinali minime audiẽdus erit. Legat equidẽ prius principis ſcripta cũ de curando hemitritęo ſibi cura eſt diſcretiuam uirtutem conmemorantis.

Caput. x. de nocumentis ſimplicis ardẽtis aquæ.

POſt autem narrationem eius iuuamẽtorum conſequens duxi in nocumẽta proſequi. Nã ex his q̃ ſcripta ſunt planiora ac clariora nobis fient.

Primum itaq; dicamus ęgritudinibus calidis, ſic non conferre acutes ac furioſis, maxime cum ſuis manifeſtis qualitatibus nocumẽta præſtet, & in has addat ægritudines. Neq; qui calorẽ ſtomachi muniti ſunt ea utanẽ. Eamq; deuitẽt cholerici pueri, & quibus ĩnatus fortis calor eſt, aut reſolubilis, propter qđ debiles in calido precipue ſtomachi ad eam aſſumẽdã

magna

magna cum cautela accedant. Iuuẽtusq́ plus ſenectute expaueſcat. Et ſenes cholerici phlegmaticis eius in uſu ſe magis moderent, & frigidis natura. Sicq́ & ſexu calidiores. Quamobrem mulieres uiris audacius tutiusq́ uti poſſunt.
Contempletur autẽ ut actum. ſexus, ætas complexio uirtus, habitudo, tempus, cõſuetudo, ars, regio, aeris coſtitutio, membrorũ corporis aptitudo, ut ſi cætera nõ negarent, aptitudo in excoriationem fortaſſis prohiberet. Sit itaq́ in his curioſus qui alteri eius aſſumptionem laudabit. Et quis hoc facere poterit non niſi in medicina peritus. In ægritudinibus vero calidis cum frigidis moderatã dare licebit ut in hemitritęo piper. Et de his tantum dixiſſe uolo, cum cætera quæ de nocumẽtis eius dici poſſunt, ex habitis apta ſint.

Caput. xi. de Aqua ardenti compoſita & uirtutibus eius.

E ſimplici ſic expediti ad eam proſequamur, quam compoſitam nominarunt, quoniam rerum aliarum coniunctione fit, quę ſic diuerſificari habet, ut ex diuerſis fit elemẽtis. Qua ex re cum prope infinita cum ea componi poſſunt, non eſt eius compoſitioni finis ſtatuendus.

Sic itaq; pauca & experta authoritate & laude digniſſima inſcribam compoſita, q̃ impreſentiarũ noſtro inſeruient negotio, id primum prædicans. Quod membra omnia ad quę peruenit indifferenter calefacit ac exiccat, membra frigida, humidaq; confortat.

Quod illuſtres uiri intelligentes, ſimplicia quædã cum ea cõmiſcuere, quæ eius uirtutem ad diuerſa membra ducerent, illamq; ſuis in effectibus ſic ſua cum proprietate redderent fortiorem. Cunq; cerebrum leditur in ſui releuationem tutamenq; cerebrum inſpiciẽtia cõmiſcent, & alterantia quædã ſuæ diſcraſiæ remotiua.

tiua. Estq; in aliis simili cũ modo operã-
dũ, poterit itaq; quisq; in arte peritus, ut
alia & dispositio alia expostulabit uariá
cõpositionẽ ordiare. Vt exẽpli gratia, di
camus cũ abrotano & saxifraga, aut sola
cũ bethonica in renibus, ut in uesica lapi
dẽ frãgit. Et cũ succo fumiterrę & lapacij
acuti faciei pustulas tollit, et cũ saluia tre
morẽ. Cũq; doctrĩa exẽplaris eaq; p̱ præ
cepta efficatior sit, plíbusq; gratior, quas
dã ꝓpterea descriptiões subiungã laude
& experiẽtia dignas, si prius cõmemora
uero, quæ in ea infusa erũt, ab omni sua
uirtute sit expoliatiua tales ĩ se recipiẽs,
qm̃, ut actũ, sic suo odore soporeq; priuã
tur, suaq; potẽti uirtute illas mirabiliter
in se trahit. Et si infusa minutant̃, ab ea
facilius sic expoliantur. Neq; nõ nisi ab
experto Phisico has cõpositiones fieri
posse putandũ, compositio nanq; sim-
plicium semper mihi perdifficillime ui-
sa est. Et ad eas prosequens hanc tibi pri
mam facio contra mingẽdi impotentiã.

Senilis passio est & si quando ætas alia illa grauiter molestetur renes oppilatos aperit & lapidem in eis induratum con= minuit, extraq; expellit cuius descriptio hæc est.

Recipe radicum sparagi, brusci, feniculi petrosilini, raphani, iringorum, miliȷ̃so= lis seminum genestrę, endiuię, scariolę, capillorum ueneris ana. Hæc omnia pri= us contusa minutim q; incisa in quantita te suffcienti ardentis aquæ bis distillatæ infundenda ponantur. In eaq; sic horis octo resideant. Et postea suaui cum igne ut decet distillentur. Maiorem autē uim sic habere uidetur. q; Thadeus medicus insignis sua & nostra in ætate princeps ordinauit. Nam operam fortiorē sic age re uidetur, cum lapidem in uesica indu= ratum frangat. Est quidem fortius anti= dotū quod in uesica, q; qđ in renibus lapi dem frangit & cōminuit, tremori paraly si q; mirum in modū subuenit, & dolorē colicū ex causa frigida uenientem tollit.

Iuuentu=

Iuuentutemq́ conseruat, ac canos retardare facit. Hanc autē tot laudibus extollit, ut sic laudando detrahere uideatur. Eam nanq́ in omni ægritudine colendā esse persuadet, cuius in usu honores maximasq́ laudes se consecutum esse ait, neq́ minores utilitates. Ob quārem nō omnibus communicandum esse cōsulit. Cuius iudiciū atq́ consilium non commendo, cum has dignas res sepultas seruare grauamine conscientiæ non uacet, sicq́ summo opifici, qui omnia gratis cō cedit iniuria quędā sic exhibeatur, uoluitq́ medicum ea prudenter moderateq́ utentem sic facile ditari posse. Recipe garyophylorū, nucis muscatę, macis, zedoariæ, galangæ, piperis longi, piretri, corticum citri, sansuci, saluiæ, ameos, spicenardi, ligni aloes, cubebarū, cardamomi, cinamomi, menthę, lauendulæ, pulegii, costi, origani, calamenti, calami aromatici, siccados, camedreos, camepiteos ana, pulu erizentur, & optimo cum uino

dequo actũ, claretum fiat. Expoſtea in diſtillatorio ponantur.

Prima itaq; quæ exibit, aqua clara ac perfecta erit, ſicq; ſecunda. Tertia uero negligatur. Et huius aquæ uis tanta eſt, ut etiam exterius applicata in curãdis ægritudinibus q̃ potenter ualeat. Additurq; muſcus in peciola ligatus ſic in ea continue reſidẽs, cuius quantitas conſilio medicorum moderanda eſt. Plurimi enim ſunt, qui eius odorem nõ tollerant: Nonnulli quos ſumme delectat. Coclear unũ ab eodem doſis inſcribitur ſingulo die ieiuno ſtomacho. Conſuluitq; in commutationem lapidis in ueſica, ut de quarto in quartum eius aliqua pars in cuno, quod in menſa bibitur, infundatur. Quę res ſi menſibus ſex aduſq; octo ſeruabitur, aut anni tempore omnem in ueſica induratum lapidem franget, atq; comminuet. Quod ſi dulcuratio delectabit, id ad uoluntatis libitum fieri poterit, in ea infundendo liquiritiã, non zucarum, q̃m

ipſum

ipſum in aqua uitis nõ diſſoluit, ut actũ;
Et ut diuinæ huic aquæ fides cum argu-
mento amplior adhibeatur ab authorita
te ſumpto referam, quod & plurimi ſen-
ſerunt, Conciliatorem uirum quippe di-
uinum codices ſuos farina Thadęi inſig
nis panem confeciſſe, tanta fuit ſuarum
literarum copia atq; dignitas, quem qui-
dem Thadæum ut alterum Aeſculapiũ
ſuis ſingularibus cum experimentis Ve
teres & Noui Medici, magna cum uene
ratione colũt, cuius famoſa opera extãt.
Et indies per ſcholas Medicorum maxi
ma etiam cum reputatione perambulãt.
Quis igitur nõ niſi inexpertus, aut men-
tis incompoſitæ, qui cæteris plura ſciſſe
ſic deteſtando oſtendere ſe putarit, hac
deteſtari, aut mortales non colere dicere
auſus erit? cuius diuini uiri doctrina &
experientia ſimul ſemper incedunt.
Hanc itaq; te colere, hancq; ſtrictius am
plexari, in uitæq; tuæ prorogationem ea
uti pſuadere nõ hęſito, quin imo cõſulo.

Quod a me actum non inaniter, non uo luntarie, sed firma cum ratiōe esse puto. Sicq; Calumniator eam sic omnibus cō munem esse damnabit. Fatēdum si ętas, complexio, anni tempus, & huiusmodi, de quibus actum, postergabuntur. Sicq; uniuersalia prę oculis habenda neglecta erunt, quæ omnia operanti cognita Thadæus esse uoluit. Qua ex re, ut sæpe peritos in arte consulendū est, qui his in omnibus cæterisq; moderationem seruare non ignorant. His tertiā & plurimū gratam & expertam adiiciam cordis uiuificatiuam, cerebrumq;, ac stomachi confortātem, oppilationem exterminatiuam, canitiem retardantem.

Recipe garyophylorum, nucis muscate, macis, zedoariæ, galange, piperis longi, corticum citri, saluie, sansuci, ameos, spice nardi, ligni aloes, cubebarum, amomi, cardamomi, lauendulę, menthæ, pulegii, origani, calamenti, sticados utriusq;, camedreos, camipiteos, ana. Terēda terantur, distilēturq;, ut actū. Eadē

Eadem operatio, aqua quæ nunc descri-betur, his mirum in modum subueniēs, qui absq; causa tristantur, quibus & cor-dis tremor est molestus. Hæc quidem so litarios ad societatem conducit, & ad bo norum morum consuetudinem morta-les excitat. O diuinā, o colendam nimis, cuius hæc est confectio.

Recipe zedoariæ, doronici, corticum ci-tri, macis, nucis muscatę ana. ʒ ij. corallo rum rubeorum, charabe, limaturæ ebo-ris ana. ℈ ij. been albi et rubei, garyophy lorū, zinziberis piperis longi, spice folii, croci, heil ana. ʒ I. trociscorū diarodon, ligni aloes ana. ʒ v. cinamomi, galange, zerumbet ana. ʒ I s. foliorum auri & argē ti minutorum & pistatorum ana. aureum unum albarum margaritarum. ʒ iij. frag-mentorum saphiri, hyacinti, smaragdi ana. ʒ s. musci electi. ʒ s. ambre. ʒ ij. embli corum ℥ s. rosarum ℥ I. fiatq; inde aqua, ut actum. Hæc quidem laude sic digna, p̄ciositateq; sua uenerāda Magnatibus

fortassis tantummodo cõmodosa esse ui
debitur. Ob quam rem aliam subiungo
pauperibus ac diuitibus communem &
suis in effectibus parem ac prope parem.
Recipe foliorum rosarum. ʒ xv. liquiri-
tiæ mundatæ, ʒ vij. ligni aloes electi, san-
dalorum rub. ana. ʒ iij. cinamomi electi.
ʒ v. macis, gariophilorum, ana. ʒ ij. ß. gum
mi arabici, draganti, ana. ʒ. iij. ℈. ij. nu-
cis muscate, cardomomi, galange, an. ʒ i.
spice. ℈ ij. ambre. ℈ ij. musci. ℈ i. aque ro
sate uini ana, fiat ut actũ. Hęc enĩ stomac
hi pręcipue defectiõem tollit, ex oĩ q̄ ma
la complexione frigida & humida ueni
entem dispositionem remouet, nutriti-
uorum instrumenta omnia confortat ac
roborat, sic excitat appetitum, & cor læ-
tũ facit. Putrefactionẽ oris ac stomachi
mirũ in modũ superat, cerebro confor-
tando oppitulatur, & conualescentibus
cõuenit, cum illis sua uirtute subueniat.
Et ut constantioris sit effectus, nonnulli
ingeniati sunt cum ea gummi infunde-
re, ut

re,ut ſuo congruit negotio. Nunc in ea gummi infundentes,nunc cum uino diſtillantes,ut dragantum,maſticem,& huiuſmodi. Sicq; diuerſificant amara & dulcia, & alterius ſaporis reliqua infundentes,& ſtomachi confortationem quęrentes, in ea ſtomachalia infundunt, aut cum ea diſtillant. Agentesq; proportionabiliter cæteris in membris,ut ſuo pertinet negocio. Bene autē comprehendi poteſt, q̄ facilis ſit in ea compoſitionū multiplicatio. Ob quā rem ſic impreſentiarū finē faciam, ſi hanc poſtremam his addidero, q̄ tibi ſumme neceſſaria, neq; minori laude mihi digna uiſa ē, cuius in quotidiano uſu a ueneno,peſteq; diuina ſemp bonitate iuuāte, ſic pręſeruaberis, accedetq; ad membrorū tuorū omniū robur. Hanc quidē magnificare uelis,& auro pręſtātiorē eſſe dicere nō heſitabis. Facile enim ex eius cōpoſitione cōprehendetur,ſi ad cordis tutamen,ſi ad ſpirituū augmentū,ſi deniq; ad aliorū membrorꝝ

omniumampliorem commoditatem ſua cum uirtute, aut occulta, aut manifeſta ipſo potabili auro plus accedet, & iuuamẽta maiora præſtabit, quam amare & uenerari Mortales ꝗ maxime debent, hiſqꝫ præſertim temporibus, in quibus uniuerſus populus ſic peſte flagellatur. Ego quidem Deo meo ſemper gratias, ſaltẽ quas poſſum, refero, qui ſua miſericordia huius diuinæ aquæ notitiam dedit, quam et colere & uti in poſterum concepi, neqꝫ ætas mea hoc paruifacit.

Arbitrandum quidem eſt compoſitam ſimplici potentiorem efficacioremqꝫ eſſe. Quod ſi ſimplex a corruptione putrefactioneqꝫ corpora defendit, quid de ea compoſita putandum eſt? Minime itaqꝫ dubitandum erit, hanc rebus ita cor tutãtibus refertam in uenenum inqꝫ peſtem potenter poſſe.

Experientia enim certa uidemus, cor anima carens in ea ſimplici longis in diebus a putrefactione præſeruari. Quid ergo arbitran-

arbitrandum eſt,ſi cum eo anima cõiun=
cta erit,uires omnes ſuas in cordis cõſer=
uationem extendens. Eſt itaq; aqua hæc
ut altera anima colenda, quæ quanquã
gratis oblata ſit,tamẽ hac tempeſtate mi=
nime refellenda eſt. Eamq; metridato cõ
parem facio. Cuius ex uſu Metridates
rex,cum hoſtis manus ueneno ſe fugere
arbitraretur, uenenare ſe non potuit. Eſt
itaq; ut ſingularis theſaurus colenda, &
auro precioſior uenerãda magis. Hãcq;
cum ſic gratis acceperim,nõ precio uen=
dam, ſed omnibus communem fieri ten
tabo,ut præſentibus & poſteris ſalutife=
ra futura ſit. Eius autẽ cõpoſitio hæc eſt.
Recipe ardentis aquæ ex materia electa
& ad flammam aut in balneo Mariæ con
fecte duplici diſtillatiõe diſtillatæ libras
octo. Aceti non uinoſi albi libram unã
& mediam. Aquæ roſate libras quatuor,
florum harum rerum,quia buguloſſe bo=
raginis, nenufaris, cicoreȩ, ana. manipu
lum medium,oſſis de corde cerui. ℥ 5. bo

li Armeni. ℥ i. margaritarum albarũ, fragmentorum saphiri, hyacincti, smaragdi, ana. ʒ i. foliorum auri numero. xij. macis ʒ ij. berberis. ʒ ß. seminum acetosæ manipulum. i. zedoariæ. ʒ iij. cassie lignee. ʒ ij. ß. garyophylorum. ʒ ß. cinamomi. ʒ ij. diptami. ʒ iij. musci, ambre ana. ʒ ß. omnia cõtundantur, præter aurum, bolum, margaritas, plus quã mediocriter. Aurum uero bene in mortario trituretur, bolus pulverizetur, & margaritæ. Sicq; in uase uitreo omnia hæc, præter muscum, intromittãtur, optimeq;, ut decet, obturent, stentq; sic infusę horis octo. Expostea lambicentur, aquaq; exiens usui reseruetur. Quod si eius dulcorationem quis optabit, cum liquiritia, ut actũ, id agere poterit. Muscus autẽ & ambra in peciola ligata continue infusa teneantur.

Eius autem usus omni tempore esse poterit, cum ab æqualitate non elongetur. Dosisq; cõmunis erit. a ʒ i. usq; ad. ℥ i. ut minor sic terminus ac maior designetur, me-

netur, medius autem uariatur. Id ætate, tempore, ſexu, complexione, uirtuteq́ in eo uarietatem petentibus. Quamobrē conſilio Peritorum in hoc ſtandum eſſe aio, quos harum rerum noticia ac moderatio non latuit.

Tibi em̄, Illuſtriſſime Princeps. ʒ i. uſq́ ad duas uel tres doſis congrua erit, & cū uino aromatico mitior, de quo poſt. Cōtēplari uelis, obſecro, huius diuinæ aquę dignitatem excellentiamq́, cū ſic ad omnes bene ſe habeat. Et per ſacra rogo, q̃d & ſi tibi gratis oblata fuerit, apud te non uileſcat, quam & ſi ſimplicem in peſte damnabunt, compoſitam minime denigrare poterunt, cum ſit cordis glorioſus clipeus, & ab æqualitate non diſtans.

Aqua enim ardens ſimplex & compoſita tanta eſt obſeruatione digna, ut Mortales ad eam ſumendam non irreuerenter, non impetuoſe accedere debent, ſed diſpoſiti & non niſi legibus muniti, ut poſt.

Capitulum.xij. de cultu obseruando in assumptione ardentis aquæ.

Xcellentiam dignitatemq; ardentis aquæ admodum tibi nō incognitam esse puto, Illustrissi sime Princeps, quam cum ardentius con templatus eris, ad eam per amandam excolendamq; sua ita te alliciet singularis uirtus, ut facile tuæ salubritatis Deam in terris tibi constitues. Eosq; odio habebis qui suæ eniti erunt detrahere dignitati, qui, ut arbitror non importune accusandi sunt, quoniam Operatorum malorum uitio eam perfecte non nouerūt. Hancq; cum semper uitiatam composuerint, nō gloriosi, non ita mirandi effectus ab ea emanarūt, qui ut singulares dotes a Modernis illi attribuuntur.

Verum si eam perfectam gustauerint, eaq;, ut actum, usi erunt, non hæsito eos a sententia mea elongari debere. Equidē amanda est, colenda, dignificanda, & diuina

uina penitus nominanda. Non ergo im-
prudenter quisq; si præmunitus legibus
non fuerit, non arroganter, nõ impetuo-
se ad eam sumendam sic accedat, qui ab
ea saluari cupit, sed magna cum uenera-
tione, fide, ac obseruando cultu ueluti al
terum sacramentum assumat, primisq;
præceptis pareat, de quibus actum. Nam
corpora uitiata nimis ab eius usu se absti
neant. O q̃ ridendum, o uulgo imperito
compatiendum, cum fere soli crapulan-
tes irreuerenter illam sumant. Nam cum
ex serotina crapula matutina læsio perci
pitur in peccati expiationem, ad eam su-
mendam in uicis inconsulte concurrũt,
postq; assumptionem eius bibulorum lo
ca uisitant. Quapropter accipiẽdum tri-
bus ad minus horis eius post assumptio-
nem cibos, aut potus sequi debere.
Hi equidẽ sunt, cuius inordinata assum-
ptione tali in tremorẽ, quem eius ex usu
non perpauci incurrere uerentur, sic faci
le incurrũt, ut & de iuuamẽtis argueba-

mus; Hæc autẽ in corporis ſalubritatem a Deo creata eſt, qua ex re in tuendã ſanitatẽ, incꝫ uitæ prolõgationẽ, in deniꝗ expellendas ægritudines maxima cũ uene ratione uti debet homo. Et hoc loco primũ cõmemorabo, ut a ſuperfluitatibus, ut poſſibile eſt, mundus ſumens ſit, quod debito regimine perficitur. Cũ enim nõ conſtantis & diutinæ ſit operationis, ſic humiditatibus immerſa operari minime ualebit, & ſuã in mẽbris qualitatẽ imprimere. Hæc enim in ſuperficie agens ſuperficiales leueſcꝫ humidatatũ partes leuigat, aſcenderecꝫ facit, quæ facile in origines neruorũ ſic penetrare poterunt. Fietcꝫ fortaſſis deinde accuſatus tremor. Qui itaꝗ ſanitatẽ colũt, ſicꝗ uitã in longũ ducere, ut corpus nõ ſit uitiatũ ſumma cũ diligentia ſtudeant. Hęc enim ambo ardens aqua operatur ſubiecto ſic diſpoſito, etiam moderate cũ adminiſtrata fuerit. Quæ eñ paucæ ſunt ſupfluitates timendæ faciliter exterminat, ſicꝗ earũ

putrefa-

putrefactio defenditur. Verũ & qui cra-
pulatiõi inseruiũt, quos eius usus delecta
ret Medicos prius cõsulant, crapulamq́
aut dieta, aut potatione medicinali prius
cũ pace deponãt, & derelicta superfluitas
aquæ benedictæ officio euanescet. Nam
quemadmodũ cõfessione grandiuscula
peccata tollunt, & leuia ac minora oblita
benedictæ aquæ diuinitate expostea eua
nescunt, ita & aqua hac derelictę supflui-
tates, quo fit ut calor uigoratus natura-
lis uitã sic in longũ producat. Quãobrẽ,
ut sacramentũ & altera uita colenda est.
Quibus inducitur, ut declinationis tem
pore & tremoris paralysis, cæterorumq́
morborũ corpus frigiditate ac humidita
te perturbantiũ moderatã potenter mag
nificeq́ ualere. Cui sentẽtiæ princeps al
ludere uidetur, cũ dicat. Et uinum anti-
quum paucũ confert ualde ægritudini-
nibus neruorum omnibus. Plurimũ ue-
ro ex eo sumptũ est nocibilior res neruis.
Sicq́ plurima nocebit. Alterum animad

uertendum eſt, ſitq́ꝫ potãtibus colendus canon, quod eius ſimplicis aſſumptio eti am pauca in quantitate nonnullis grauis ac moleſta eſt. Quare commiſcendũ aut uinum aut liquor alius, quo amicabilior reddat̃. Verum uinum eligibilius, cũ cæteris liquoribus ſit ſuæ naturæ propin= quius, ſitq́ꝫ aromaticum, quod plurimi ſcientes, qui eius uſu delectantur, unam eius. 3. cũ tribus aromatici uini aſſumũt. Eſt hic quidam communis uſus, quod ſi res ita te delectaret, non accuſo, ſed ap= probo & conſulo, uini & aquæ quantitates Medicorũ tuorũ conſilio uariandas. Medo autem cum ea aſſumptus non ac= cuſandus eſt, quinimmo, ut arbitror, conſulendum, cum eius opera etiam fuerint neceſſaria, ceruiſiã non blaſphemare de= bet. Poterit eñ ſic uia medicinę cũ ea ſumi. Verũ nobiliora ſũt duo prima. Reliquũ ut cerebrũ habẽtes debile, q uapori= bus uini facile ledũtur ad eam ſumendã, non ut hi, qui forte poſſidẽt, pari pergãt

audacia. Hi enim eius moderationem diligenti cura studeant. De his autem, quorum stomachi calor debilis est impresentiarum nihil, cũ de eis scriptũ sit supra.

Et ut solatiosum aliq̃d huic nostro opusculo adiiciam, quo aures tuæ Dominationis demulceam, quod summe cupio, dubium impresentiarum excutiendum in postremis, sic in medium ducam. Quod non inutile facio, nonq; a propositis remotum, sed quæ paulo ante dicta sunt, amplexabitur.

Scriptum einm est, uinum sua plurima cum quantitate rem plurimum nociturã esse. Non paucos audiuimus, uidimusq; bibulos ante alterius rei assumptionem in crepusculo, uini plurimam quantitatẽ assumere, quibus uita & sanitas in longũ producebatur, & eorum nonnullos modo ad octuagesimũ peruenisse annum, quos neq; tremor, neq; paralysis molestauit. Et cum ardens aqua uino suis in proprietatibus cõparetur, ex uinoq; fit,

cur eius plurimę quantitatis usus esse nō poterit, quod a nobis accusatū fuit? Certe, ut arbitror, Zimignanus tuus, de quo supra etiam in die nō raro adusq; untias viij. gaudiose deglutit, cuius ex assumptione tali se quadraginta annis sanum uixisse omnibus cum iuramento prędicat. Vt autē uini ad aquā ardentē differentia cōprehēdat, accipiēdū aquā ipso uino calidiorē, sicciorē, subtiliorē, euaporabiliorē, & uelocius impressiuā esse, cū in distillatione, & præcipue multiplicata aqueas uini partes ac terreas deserat. Quapropter non ita constantis aut fortis est impressionis. Aqua enim est cum in ore est statim actuatur, & in membra penetrat propinqua, cū parte aquea careat, qua uelut uinum infrigidare possit. Vinum autem in stomacho actuatur, & non in ore, nisi tēpore certo retēto, neq; sic ad membra penetrat, aut inferiora aut superiora. Aquæ & huius resolutio cita est, cuius impressio paruo durat tēpore, uini ope

rationi

rationi comparata cum ipsius sit spiritus. Nam uelut ex sanguine spiritus gignitur, ut dux scribit medicorũ, ita ex uino aqua ardens. Sanguis autem suo spiritu constantior est. Volitat itaq; ut spiritus aqua ardens & assumpta statim partes oris, gutturis, cordis, cerebri ac stomachi percutit. Et fortasse ad epar sic simplex non peruenit, cum præcipue paruæ fuerit quantitatis, quinimmo exhalat & euanescit prius, quod minime in uino cõtingit, cum densioris sit substantiæ, & ad epar penetrans. Quamobrem stomacho, cordi ac cerebro salubrior est adscribenda. Vinũ quidẽ & si in his operetur membris, in inferiora magis penetrat. Ob quã rem in oppilationes cęterosq; inferiorũ membrorum morbos magis posse uidetᷣ. Reliquũ est ut differre sciamus rẽ ut medicinam, & ipsam aut potum, aut cibum assumi debere. Quo fit, ut exhibẽdarum rerum uarietas quantitate, tempore, ætate, confectione, similiumq; contingat,

quæ omnia, ut actum, in ardentis aquæ exhibitionẽ consyderanda sunt. Quamobrem cum prolongatio uitæ quæritur, mitior suis ĩ qualitatibus exhibeatur. Si quidem ęgritudinis remotio pręcipueq; frigidæ fit, ardentior tribuatur. Vinum quidem in plurima quantitate sumptum secum multas conducendo materias, caput etiam sua multa quantitate replet. Hosq; tot tantosq; uapores, tantamq; materiam calor cerebri sic suffocatus minime resoluere & anullare potest. Quamobrem in humiditatem subtilem conuersi, & in neruorum origines penetrantes causa sunt sic tremoris ac paralysis factiua. Quod si tantæ quantitatis aquæ ardẽtis usus esset non hæsitandum, quin ad hos perducat errores, cum euaporatiua sit, magisq; penetratiua. Aqua enim ardens, ut medicina, uinum uero, ut potus & nutrimentum pronuntietur. Qua ex re in exhibenda quantitate quã plurimũ sic differre dicatur. Si etenim ardentis aquæ ut

aquæ ut uini tantæ quãtitatis usus foret, in corpore magnã, quinimmo maximã & subitam imprimeret caliditatẽ, qua necessitatẽ in corde euentandi tantam subito induceret ut suffocationẽ, ac eius periculũ pareret, eo q̃ præcipue, cũ spirituali bus euacuationẽ maximã & occupantẽ gigneret, accideretq; ut his q̃ paruo in loco clauduntᵉ aẽre existẽte nimiũ calido, cui refrigeratio subito succedere nõ põt, hi aũt suffocati perirent. Febres ephimeras ac putridas deinde adgeneraret, epatis inflammationes, & tanta ac fortassis ita subita multorũ fumorũ ad caput euaporatio foret, ut inde apoplexia cõsequi posset. Detestandũ quidẽ & sic uini potentis in quantitate usum ante præcipue cibi assumptionẽ. Quare Prĩceps amplius sapiens sibi ꝓuidere debet, ne ieiunus uinũ bibat, quoniã magnũ facit cerebro nocumẽtũ & neruis, ad spasmũ perducit & ad amentiam. Quibus omnibus subiecti sunt, qui usu plurimo ardentis aquæ

delectantur. Nam si uinũ uetus, potens, odoriferũ uia medicinę sic assumeret, nõ arbitror ea debere sequi nocumenta, quã obrẽ quantitatis cõsyderatio plurimũ attendenda est. Vnde si in quantitate paululũ maiori uinũ tale assumeret, censeo ut de aqua ardenti iuuare. Verũ post primi cibi assumpti digestionẽ completã, ut ante cenę assumptionẽ, sic uinum bibere etiam notabili in quantitate nullo præcedente cibo delationis gratia partiũ grossarũ, quæ ex prandio remanserunt, sua qꝫ grossitie penetrare nõ potentiũ, laudandum erit, & hoc est quod carmine canit.

A potu incipe cenam.

Quid autẽ de potu tali ante prandiũ facto dicendum sit, cõsyderet Speculator. Et quod maius est tempus inter cenã & prandium cadens, qꝫ inter prandiũ & cenam, quare longitudine tẽporis corrigi põt, quod in breui fieri non ualet. Et fortasse si quando fieret nõ noceret, etiã qa differt inter ipsum, et potus est medicina

lis &

lis & nutrimẽtalis. Vinũ quoq; cũ actu frigidum sit & humidum, nonq; ut aqua celeriter actuet, nõ hæc faciet nocumẽta. Vinũ præterea magna in quãtitate sumptum, cum calor stomachi debilis esset, et totius, sic sua in frigiditate subito facta, mortem uia extinctionis leuiter inducere posset. Hocq; in loco quod in bibulo Patauo contingebat, commemorabo. Nam cum Fuluiensis noster ad scholas pergeret, per mediũq; tabernarũ trãsiret, audito clamore, interrogauit, ut quid esset? responderunt, hic mortuus est senex quidã. Nam cum magna foret siti molestatus, duos cyathos Patauos nullo interueniente tẽporis medio potauit, ilicoq; sic mortuus est. Cuius causam in scholis declarans, ait: Id extinctiõe caloris pauci a frigiditate multi uini, quod actuari non potuit, accedisse. Sic & multa aquæ ardentis quantitas uia resolutionis operari posset. Quid autẽ de Bibulis dicemus, magis quidẽ aliorũ sententię stabo?

Verũ ut hic locus sit uacuus a nobis nõ discedat, quid arbitror pace aliorꝫ dicã. Noui meo tẽpore Bibulos, qui plurimo uino utentes inebriati sunt, ita ut nulla trãsiret dies, qua aut simie, aut ut leones, aut ut porci nõ facti sint, & hos certe cognoui in facie caceticos et breuis uitę fuisse. Noui & alios qbus cerebra fortia fuerunt, ita ut a uapore uini nõ faciliter passi sint, qui et si uino exterminati fuerint, non ultra q̃ salamones effecti fuerunt, & non persæpe terminos exiuerunt hos in facie rubicũdos esse, ac gemmarꝫ in fronte tabulã tenere, quibus uita sic prolongata fuit ex potenti nutrimẽto uini, cum sit omniũ nutribilissimũ, ut actum. Hi sunt qui plurimo potu & pauco cibo gaudẽt, quibus, ut arbitror, etiã uita longior fuisset, si debito regimine usi essent. Nam tales cõplexione aut copositione fortes, robustiq́, ac plurimũ calidi a natura creati fuerãt, q̃ uitæ longitudinẽ pollicita erat. Et cum ex his quosdam dulcibus uerbis

admonere enixus essem pericula dãnaq́
anteponerẽ, in quę facile sic casuri erant.
Respondebant probato uerbo plus cre=
dendum esse, tritum etenim est, ut uulga
ri in nostro cõsonãtius dicam. Chi uuole
uiuere sam beua dadomam. Hoc est, ut cę
teris linguis satisfaciã. Mane potet qui=
cunq́ cupit se uiuere sane. Et experiẽtia
cõfirmabant quadam cum Rhetorica ra
tione probantes. Auibus autẽ aqua, ut ho
minibus uinum potus est. Sed quæ ma=
ne ante alterius cibi assumptionẽ aues bi
bunt cæteris uitę sunt longioris, ut in an
seribus sic esse cernimus, cũ anser ducen
torum annorum comperta sit. Itaq́ in ho
minibus sic est dicendum. Et cum eis sic
litigarẽ, uerbaq́ sic inaniter effunderẽ,
ut anseres dereliqui. Dubiũ Bibulis sic
dissoluendum trado.
Itaq́, Illustrissime Princeps obsecro, &
si æquum est oro, aquam hanc uenerari
atq́ colere uelis. Ad eamq́ sumendam te
disponere, cum actiuorum actus non ni=

ſi in bene diſpoſito ſubiecto recipiãtur. Quod cum feceris, non hæſito ſic uitam tuam prolongari debere, eo præcipue cũ eius moderatus uſus fuerit in quantitate, tẽpore & huiuſmodi, de quibus actũ. Hæc mea ſententia eſt, hæc firma opinio, hæc fides, quibus cum aliorũ authoritate maiorẽ adhibebis fidem, quos conſulo, conſulas. Et cum in omnibus rationẽ quærere inueſtigareq; ſolitus ſis, neq; dicta mea abſq; ratione ſcripta ſint, ſpero nõ paruam te his fidem adhibere. Vale unica ſpes mea, cuius uitam omnipotens Ieſus, ut opto, ſua miſericordia in æuum producere dignetur.

Haganoæ, per Valent. Kob.
Anno M. D. XXXII.
Menſe Septemb.

INDEX CAPITULORUM.

